Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

3 НОЯБРЬ, ЧОРШАНБА № 214 (712)
Сотувда эркин нархда. 1993 йил.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВА ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКАСИ ЎРТАСИДА ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИК ТЎҒРИСИДА

ШАРТНОМА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси дўстлик ва ҳамкорлик муносабатларини ривожлантириш истагидан келиб чиқиб, ўз муносабатларини ишонч асосида ва умуминсоний қадриятлар, озодлик, демократия ва адолат принципларига риоя қилиб қуришга қатъий ишониб,

давлатлараро муносабатларда халқаро ҳуқуққа устиворликни бериб,

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг мақсадлари ва принципларига асосланиб, Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгашининг Хельсинки якунловчи акти ва янги Европа учун Париж хартияси юзасидан қабул қилган мажбуриятларни тасдиқлаб,

ўзбек-француз ҳамкорлигининг янада ривожланиши Европа ва Осиёда тинчлик, хавфсизлик ва барқарорликни мустаҳкамлашга хизмат қилишини англаган ҳолда,

Европа иттифоқини тузиш истиқболини ҳамда унинг якдил ва тинч Европа қурилишида ҳиссасини инобатга олган ҳолда,

қуйидагилар тўғрисида келишиб олдилар:

1-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ўз муносабатларини бир-бирларини суверен ва тенг давлатлар сифатида кўриб, уларни дўстлик, ўзаро ишонч ва барча соҳаларда яқин ҳамкорлик руҳида қурадилар.

Иккала томон ушбу шартнома қоидаларини амалга ошириш учун зарур ҳолларда бошқа битимлар тузиш ҳақида келишдилар.

2-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси икки томонлама ҳамда кўп томонлама асосларда сиёсий ҳамкорликни амалга оширадилар.

Умуминсоний озодлик ва демократия қадриятларини тан олиб, асосий эркинликлар, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун, хусусан, халқаро ваколатли ташкилотлар доирасида ҳамкорлик қиладилар.

Халқаро хавфсизликни ўрнатиш, низоларнинг олдини олиш, давлатлараро муносабатларда халқаро ҳуқуқ устиворлигини таъминлаш учун ҳаракат қиладилар.

3-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси икки томонлама муносабатлар бўйича фикрлар алмашиш учун, шунингдек, икки томонни қизиқтирувчи халқаро муаммолар, хусусан, Европада ҳамкорлик ва хавфсизлик масалалари юзасидан тегишли даражада мунтазам маслаҳатлар ўтказиб турадилар.

Томонлар бу масалаларда мумкин қадар ёндашишларини яқинлаштиришга ва агар лозим топсалар, биргаликда ёки мувофиқлаштирилган ҳаракат қиладилар.

Шу мақсадларда томонларнинг розилиги билан олий даражадаги учрашувлар ташкил қилинади. Ташқи ишлар вазирлари эса йилига камида бир мартадан учрашиб турадилар.

Иккала давлат Ташқи ишлар вазирлиги вакиллари ўртасидаги ишчи кенгашлар заруратга қараб ўтказилади.

Иккала давлатнинг ҳукумати вакиллари ўзаро қизиқтирувчи масалаларни муҳокама қилиш учун заруратга қараб учрашиб турадилар.

4-МОДДА

Агар томонлардан бирининг фикрига кўра, тинчликка таҳдид солувчи, тинчликни бузувчи ёки хавфсизликнинг олий манфаатларига хавф етказувчи ҳолатлар пайдо бўлса, бир томон бошқа томонга ушбу масала юзасидан улар ўртасида зудлик билан маслаҳатлар ўтказишни талаб қилиб мурожаат этиши мумкин. Томонлар ушбу вазиятни ечишга зарур воситаларни аниқлаш юзасидан умумий ёндашувларни ишлаб чиқувчи чоралар кўрадилар.

5-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси улар аъзо бўлган халқаро ташкилотлар доирасида, хусусан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотида, лозим топсалар, ўз ёндашувларини мувофиқлаштириб туриш ва шу ташкилотда белгиланган ҳаракатларни самарали амалга ошириш мақсадида маслаҳатлашиб турадилар.

6-МОДДА

Франция Республикаси Ўзбекистон Республикаси ва Европа ҳамжамиятлари ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришни рағбатлантириш мажбуриятини олади.

Франция Республикасининг Ўзбекистон Республикаси билан икки томонлама тузилган битимлар доирасида олган мажбуриятлари Европа ҳамжамиятининг битимларини ва уларни амалга ошириш борасида қабул қилинган ҳужжатларини ҳурмат қилади.

7-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгаши доирасида ҳамкорлик қиладилар.

Томонлар барқарорликни, хавфсизлик ва Европа қитъасида ҳуқуқий давлатни таъминлаш борасида ўз институтларини мустаҳкамлаш учун, хусусан, ҳуқуқий соҳада биргаликда ҳаракат қиладилар.

Улар, хусусан, низоларнинг олдини олишга ёрдамлашувчи муҳим принципларни амалга оширишни рағбатлантирадилар.

8-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси умумий хавфсизлик ва ягона ташқи сиёсатни амалга оширишни кўзда тутувчи, Европа давлатлари ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш имконини берувчи ва қитъада ҳамда бутун дунёда барқарорлик ишига ҳисса қўшувчи Европа иттифоқи тузилишининг муҳимлигини таъкидлашади.

9-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси қуролсизланиш бўйича битимларнинг Европада ва бутун дунёда барқарорликни таъминлашда катта ҳиссасини таъкидлаб, Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгаши доирасида қуролсизланиш жараёнини, ишонч ва хавфсизликни мустаҳкамлаш ва низоларнинг олдини олишни хавфсизлик бўйича анжуманлар доирасида қўллаб-қувватлайдилар.

Томонлар оммавий қирғин қуролларини тарқатишнинг олдини олиш юзасидан ўз чораларига алоҳида аҳамият бериб, шу мақсадларда халқаро инстанцияларда келишилган ҳолда йўл тутадилар.

10-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ҳарбий соҳада алоқаларни ривожлантирадилар ва чуқурлаштирадилар. Шу мақсадда томонлар мунтазам равишда ўз ҳарбий концепциялари бўйича фикр алмашиб турадилар.

Улар Ташқи ишлар ва Мудофаа вазирликлари, шунингдек иккала давлатнинг қуролли кучлари бош штаблари ўртасидаги алоқаларни рағбатлантирадилар.

11-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси қишлоқ хўжалиги, энергетика, минерал ресурслар, саноат, транспорт ва телекоммуникация соҳаларида ҳамкорликни ривожлантиришга биринчи даражада аҳамият берадилар.

12-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ижтимоий, иқтисодий соҳада кадрлар тайёрлашда ҳамкорликни ривожлантирадилар.

Ҳар қайси томон ўз ҳудудида бошқа томоннинг корхонаси фаолиятининг шароитини яхшилаш учун, хусусан, тўғри сармоялар ва қўйилган маблағларни ҳимоялаш соҳасида ҳаракат қиладилар.

Томонлар иқтисодий ахборотни кенг алмашишни рағбатлантирадилар ва иккала давлатнинг ишбилармон кишилари ва фан вакиллари учун ушбу ахборотга йўл очилишини таъминлайдилар.

13-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси халқаро иқтисодий ташкилотлар ва молиявий институтлар доирасида ўзаро манфаатларини ҳимоя қилган ва бошқа давлатлар билан келишилган ҳолда ҳамкорлик қиладилар.

14-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси икки давлат парламентлари ўртасида ҳамкорликка кенг йўл очиб берадилар.

Томонлар иккала давлатнинг шаҳарлар ва минтақалари ўртасидаги тўғри алоқаларни, хусусан, ушбу шартноманинг қоидаларига мувофиқ ҳолда шаҳарларнинг биродарлашувини ҳам рағбатлантирадилар.

Томонлар икки мамлакатнинг сиёсий, жамоат, касаба ташкилотлари ўртасидаги ҳамкорликни осонлаштирадилар.

15-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси таълим, маданият, фан, техника ва кадрлар тайёрлаш соҳаларида ҳамкорликни мустаҳкамлайдилар.

Маданий, илмий-техникавий ҳамкорликнинг принциплари томонлар ўртасидаги алоҳида битимда ифодаланади.

Томонлар иккала мамлакатда маданий муассасаларни тузишни рағбатлантирадилар.

Ҳар бир томон ўз халқларини бошқа томоннинг илмий-техникавий, маданий ютуқлари билан таништиришга ҳаракат қилади, шу мақсадларда, хусусан, бошқа томоннинг китоблари ва босма нашрларини тарқатишни осонлаштиради.

Томонлар барча қизиққан шахсларга бошқа томоннинг тил, маданият, адабиёт ва тарихини ўрганиш имкониятларини яратиб беришга ҳаракат қиладилар.

Ўзбекистон Республикаси билан Франция Республикаси халқлари ўртасида ўзаро тушунишни янада яхшилашни таъминлаш мақсадида томонлар оммавий ахборот воситалари соҳасида ҳамкорликни ривожлантирадилар.

Томонлар иккала мамлакат фуқаролари, хусусан, француз ва ўзбек ёшлари ўртасидаги алоқаларни рағбатлантирадилар.

Улар шунингдек, спорт ва туризм соҳасида ҳамкорликни рағбатлантирадилар.

Томонлар ҳамкорликнинг ҳамда маданият, фан ва техника соҳаларида ўзаро алмашишнинг йўналишларини белгилаган ва уларни рўёбга чиқаришнинг амалий тадбирларини ваколатли вакиллари иштирокида аниқлаган умумий лойиҳаларни мунтазам равишда ишлаб чиқишга киришадилар.

16-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси атроф муҳитни ҳимоялашнинг муҳимлигини англаган ҳолда, бу соҳада яқиндан ҳамкорлик қиладилар ва Европа ҳамда халқаро миқёсда биргаликдаги ҳаракатларини ривожлантиришга интилиш мажбуриятини оладилар.

17-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси консуллик ишлари соҳасида ўз ҳамкорлигини бошлайдилар ва ривожлантирадилар. Томонлар ўз фуқароларининг икки давлат ўртасида бориш-келишларини яхшилаш учун тегишли шарт-шароитлар яратиб берадилар.

18-МОДДА

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси иккала мамлакатнинг ҳуқуқий муҳофаза қилувчи идоралари ўртасидаги, хусусан, фуқаролик ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш соҳасидаги ҳамкорликка кўмаклашадилар.

Томонлар, миллий хавфсизлик идоралари, хусусан, интерпол доирасида, уюшган жиноятчиликка, наркотикларни ғайриқонуний тарқатишга ва контрабандага, шунингдек санъат асарларини норасмий олиб ўтишга қарши курашда ҳамкорликни уюштирадилар. Улар халқаро терроризмга қарши кураш соҳасида тегишли ҳамкорликни йўлга қўйишга ҳаракат қиладилар.

19-МОДДА

Ушбу шартноманинг қоидалари томонларнинг учинчи мамлакатлар олдида олган мажбуриятларига дахл қилмайди ва уларга қарши қаратилмаган.

20-МОДДА

Ушбу шартнома ратификация қилиниши лозим ва ратификация ёрлиқлари билан алмашган кундан 30 кун ўтгандан кейин кучга киради.

Мазкур шартнома 10 йил муддатга тузилди ва кейинги ҳар беш йиллик муддатга автоматик равишда узаяди. Томонлардан ҳар бири ушбу шартномани истаган вақтда бошқа томонни дипломатик каналлар орқали ёзма тарзда хабардор қилиб, бекор қилиши мумкин.

Шартноманинг денонсация бўлиши ёзма хабарни олгандан сўнг 6 ой ўтгач кучга киради.

Париж шаҳрида, 1993 йил 27 октябрда, икки асл нусхада, ҳар бири ўзбек ва француз тилларида тузилди, иккала матн ҳам бир хил кучга эга.

Ўзбекистон Республикаси номидан
Ўзбекистон Республикаси Президенти
Ислом КАРИМОВ.
Ташқи ишлар вазири
Саидмухтор САИДҚОСИМОВ.

Франция Республикаси номидан
Франция Республикаси Президенти
Франсуа МИТТЕРАН
Бош вазир
Э. БАЛЛАДЮР.
Ташқи ишлар вазири
Ален ЖЮППЕ.

Маълумки, яқинда матбуотда Ҳиндистоннинг Ҳайдаробод шаҳрида истиқомат қилаётган Бобурийлар сулосесининг вакили, «Ҳиндистондаги мўғуллар оиласи» жамиятининг бош котиби жаноб Зиёвиддин Тусийнинг республикамиз Президентига мактуби ва Ислом Каримовнинг ўша мактубга жавоби эълон қилинган эди. Кеча шу жамият раисаси, сўнгги бобурий ҳукмдор — Баҳодиршоҳ иккинчи — Зафарнинг набираси бегим Соҳиба Лайло Уммахонидан юртбошимиз номига мактуб келди. Қуйида шу мактубни эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Жаноби олийлари,

Биз, темурийлар хонадонининг аъзолари, Сиз жаноби олийларининг ўғлим Зиёвиддин Тусийга йўллаган шахсий номангизни олиш бахтига мушарраф бўлдик. Сизнинг мактубингизда баён этилган самимий ва эзгу тилаклар Темурий ҳукмдорлар ворисн бўлмиш фарзандимни беҳиҳоя масрур этди.

Мен куксайиб қолган бир аёлман, шу боис ҳам умримнинг ҳар бир кунини Худонинг улуғ неъмати деб биламан. Мен тақдирнинг кўп жабру жафоларини бошимдан ўтказдим. Шукр, ҳозир ҳузурҳаловатда умргузаронлик қилмоқдаман, аммо бизнинг Темурий сулоламиз беҳад қийинчиликларга дучор бўлди. Биз хиёнат, макр-ҳийла азобларини ҳам кўп тортдик, сабаби — насл-насабимизнинг ноёблигидадир. Фақат Темурийлар хонадонига хос бўлган сабот-матонатгина бизни ғурбат ва муҳтожлик чангалидан халос этди. Беҳисоб кулфат ва йўқотишларга қарамасдан биз асло таслим бўлмадик, қалбимиздаги некбин руҳ ҳеч қачон сўнгани йўқ. Шу кунларда ҳам тирикчилик ўтказиш учун жонимиз борича ҳаракат қилишимизга тўғри келади. Аммо, ишончимиз комилки, Оллоҳ бизни ўз паноҳида сақлайди ва мадад беради.

Жаноби олийлари, мен сиз орқали Ўзбекистоннинг жами фарзандларига дуои салом йўллайман. Умид қиламанки, менинг бу сўзларим инсон зотини эъзозлагувчи барча кишиларга етиб боражак ва улар фақат Оллоҳнинг иродаси билангина сизнинг навқирон давлатингиз жаҳон ҳамжамияти даврасидан муносиб ўрин олганини англаб етадилар.

Азиз ўзбекистонлик биродарлар, ҳаётнинг ҳамма жабҳаларида юксак довонларни забт этишингиз учун сизлар ҳали олис ва машаққатли йўлни босиб ўтишингиз лозим. Фаровонликка элтувчи бу йўлингиз равон ва текис бўлиши учун ёш насллар тарбияси борасида кўп меҳнат қилишингиз даркор. Ўз ҳукуматингизга содиқ бўлинг, ҳамиша аҳил, баҳамжиҳат бўлинг — ана шундагина турмуш қийинчиликларини енгишга қодир бўласиз. Соҳиби карам Оллоҳ таолонинг марҳамати ила сизларнинг насабингиз жасур ва мард инсонлар зотига бориб туташади. Шуни ёдингизда тутингки, Оллоҳнинг илоҳий йўриқларига риоя этсангиз, у ҳамиша сизларга ёр бўлгай. Оллоҳ орангиздан муносиб бир кишини сайлаб олиб, уни сизларга раҳнамо айлаган ва сизларни ёруғ кунларга етказишни унга амр этган экан, барчангиз унинг доно ўгитларига амал қилишингиз лозим. Шундагина сизлар бошқа эл-элатлар орасида ажралиб турадиган буюк миллатга айлана оласиз. Ўзларингизга етакчи этиб сайлаганингиз зот эса, билингки, халифадир. Шу боис ҳам бахтингизни бой берманг, ҳамфикр бўлиб, ҳамкор бўлиб, бирлашибгина давлатингиз олдида турган қийинчиликларни бартараф қилишингиз мумкин. Агар ақл-идрок сўзига қулоқ тутсангиз, сизларни гўзал истиқбол кутажаги муқаррардир.

Шу муносабат билан мен XIV асрда яшаб ўтган машҳур авлиё ва уламо шайх Валиуллоҳ Бухорий ўша пайтдаёқ бугун содир бўлаётган воқеаларни башорат қилиб кетганини эслайман. Унинг кароматлари форс тилида назмий йўсинда битилган «Маснавий» асарида баён этилган эди. Шуни қайд этишни истар эдимки, бу зот 600 йил муқаддам ниманики башорат қилган бўлса, аксарияти бугун рўёбга чиқиб турибди. Иншооллоҳ, қолганлари ҳам рўёб топгай!

Буюк бобокалоним Бобурнинг 510 йиллик таваллуд тўйи юксак мақомда нишонланишига ишончим комил. Сиз жаноби олийларининг бу борада улкан саъй-ҳаракат кўрсатаётганингиз эса бизни чексиз қувонтирмоқда.

Оллоҳ таолодан сизга сиҳат-саломатлик, куч-қувват тилаб қоламан. Ишончим комилки, яратган тангрининг ўзи сизнинг эзгу ишларингизга мададкор бўлгай.

Бегим Соҳиба Лайло УММАХОНИ,
«Ҳиндистондаги мўғуллар оиласи» жамиятининг раисаси.
Ҳайдаробод шаҳри,
Ҳиндистон Республикаси

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ БИЛАН ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ ЎРТАСИДА МАДАНИЙ, ИЛМИЙ ВА ТЕХНИКАВИЙ ҲАМКОРЛИК ТЎҒРИСИДА

БИТИМ

Ўзбекистон Республикаси ҳукумати билан Франция Республикаси ҳукумати, қуйида томонлар деб аталиб,

Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ўртасида 1993 йил 27 октябрда Парижда имзоланган дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномага биноан,

Европа Хавфсизлик ва ҳамкорлик кенгашининг Хельсинкидаги имзоланган якунловчи актининг принципларини ҳурмат қилиб,

икки давлатнинг маданий ўзига хослигини ва иқтисодий эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таълим, билим олиш, маданият, фан, техника ва кадрлар тайёрлаш соҳаларида ҳамкорликни кенгайтиришни ва ушбу билан икки халқ ўртасида ўзаро тушунишни ва дўстликни чуқурлаштиришни истаб,

қуйидагилар ҳақида келишдилар:

1-МОДДА

Ҳар бир томон ўз ҳудудида бошқа давлат маданиятидан эркин фойдаланишни кафолатлайди ва ўз жамоатини бошқа томоннинг маданий бойликлари ва бу соҳадаги ютуқлари билан бевосита таништиришга интиладилар.

Томонлар амалдаги ёки ўз давлатлари ҳудудида очилиши мумкин бўлган маданият ташкилотлари фаолиятини рағбатлантирадилар ва вазифаларининг бажарилишини осонлаштирувчи мумкин ва бор чораларни ўз қонунлари доирасида қабул қиладилар.

Ҳар бир аҳдлашувчи томон ўз ҳудудида бошқа томон маданиятининг тарқатилишига, хусусан:

— бошқа томоннинг интеллектуал ва санъат дунёсининг арбобларини, шунингдек, рассомлар, ҳайкалтарошлар, архитекторлар, режиссёрлар, композиторлар, музей ходимлари, ёзувчилар, кутубхоначиларни ҳамда олий санъат ўқув юртларига ёш ижрочиларни ўқув стажировкаларига ва ёш маданият ходимларини маданият институларида тайёрлаш учун таклиф қилиш йўли билан;

— турли ҳужжатлар ва маълумотлар алмашиш йўли билан кўмаклашадилар.

Томонлар маданий мерос ва тарихий ёдгорликларни муҳофаза қилиш соҳасида маъмурий, ҳуқуқий ва техникавий ҳамкорликка кўмаклашадилар. Улар, жумладан, миллий меросни сақлаш соҳасида кадрлар тайёрлашни рағбатлантирадилар.

2-МОДДА

Аҳдлашувчи томонлар ўз ҳудудларида бошқа давлатнинг тили ўрганилишининг амалга оширилишига ҳаракат қиладилар.

Франция томони, 1992 йил ноябрда Тошкентда Франция элчиси ва Ўзбекистон Республикасининг халқ таълими ҳамда олий ва махсус ўрта таълим вазирлари имзолаган педагогик ва лингвистик ҳамкорлик тўғрисидаги эслатма руҳида, олий малакали мутахассисларни (тил масалалари бўйича Атташе, лектор ва ўқитувчилар) жалб қилиб, Францияда ҳамда Ўзбекистонда лингвистик стажировкаларни ташкил қилиб, француз тилини ўқитишнинг, янги мактаб ўқув китобларини ва аудиовизуал методлар тузиш соҳасида ҳамкорликни кенгайтириб, Ўзбекистон Республикасида француз тилининг ўқитилиши ва тарқалиши ишига ўз ҳиссасини қўшади.

Техника соҳасида ҳамкорлик лойиҳалари билан биргаликда француз тилининг мутахассислик тили сифатида ўқитилишига алоҳида эътибор берилади.

Аҳдлашувчи томонлар:

— икки давлат мутахассисларининг тажриба алмашуви ва учрашувлари ҳамда педагогик ва маъмурий кадрларнинг дастлабки тайёрланиши ва малака оширишини ташкил қилиш йўли билан таълим соҳасида, шунингдек, унинг системаларини ташкил қилиш ва бошқариш соҳаларида ҳамкорликка;

— мактаблар, хусусан, ўрта таълим муассасалари синфлари ўртасида алмашиш бўйича ҳамкорликка;

— университетлар, хусусан икки давлат университетлари ва бошқа олий ўқув юртлари орасида амалдаги миллий қонунлари доирасида аниқ лойиҳалар бўйича конвенциялар тузиш йўли билан ҳамкорлик қилишга кўмаклашадилар.

3-МОДДА

Ҳар бир томон бошқа давлатнинг маданий, фан ва техникавий характерига эга бўлган китоб ва бошқа нашрларнинг ўз ҳудудида тарқатилишига кўмаклашадилар.

Томонлар китоб нашр этиш соҳасида муаллифлар, нашриётчилар, таржимонлар, малакали ва мутасадди ходимлар ўртасида алоқаларни ривожлантиришга қаратилган ташаббусларни қўллаб-қувватлайдилар. Томонлар икки давлат нашриётлари ўртасида, хусусан, таржима ва биргаликдаги нашриётчилик соҳасидаги фаолиятини кенгайтириш имконини берувчи ҳамкорликни ривожлантиришдан манфаатдордирлар.

Томонлар ўз ҳудудларида бошқа томоннинг китоб кўргазмалари, хусусан, халқаро китоблар ярмаркаси ҳамда китобларнинг кўчма кўргазмалари ўтказилишига мойиллик қиладилар.

Томонлар икки давлат кутубхоналари ўртасида, хусусан, ҳужжатлар ва маълумот алмашиш ҳамда архив иши соҳасида алоқалар ўрнатишдаги ҳамкорлигига кўмаклашадилар.

4-МОДДА

Томонлар санъатнинг театр, мусиқа ва рақс, фольклор, рассомчилик, суратга олиш ва овоз ёзиш каби турлари соҳаларида алмашишга кўмаклашадилар.

Томонлар кадрлар тайёрлашга мойиллик қиладилар ва маданий тадбирларга тарбиявий кўриниш беришга интиладилар.

Томонлар ижодий учрашувларни кўзда тутган кўргазмалар лойиҳаларига имтиёзлар берадилар ва қўшма ишлаб чиқаришни қўллаб-қувватлайдилар.

5-МОДДА

Томонлар интеллектуал хусусийлик масалалари бўйича консультациялар ўтказишга киришадилар; улар, хусусан, Ўзбекистонда тегишли қонунчиликни ишлаб чиқиш мақсадида мутахассислар алмашишни тавсия қиладилар.

6-МОДДА

Томонлар радиоэшиттириш ва телевидение соҳасида, асосан, ташкилотлар ва мутахассислар ўртасида алмашишга мойилдирлар ва кадрлар тайёрлаш ишларига кўмаклашадилар.

Томонлар кинематография соҳасидаги муносабатларнинг ривожланишига, жумладан, кино кунлари ўтказишни ташкил қилиш, бадиий, ҳужжатли ва илмий-оммабоп фильмлар билан алмашиш, фильмларни биргаликда ишлаб чиқариш, ўз ҳудудларида ташкил қилинадиган халқаро фестивалларда қатнашиш ҳамда кадрларни тайёрлаш йўли билан кўмаклашадилар.

7-МОДДА

Томонлар икки давлат илмий-тадқиқот институтлари ва университетлари орқали ўзаро қизиқиш уйғотадиган соҳаларда илмий ва технологик алмашувларнинг ривожланишига кўмаклашадилар.

Шу мақсадда томонлар, хусусан:

— икки давлат илмий ходимларининг докторлик диссертациясини ёзишга қаратилган узоқ муддатли сафарларини;

— диссертация ишларига биргаликда раҳбарлик қилишни;

— ўқитувчилар ва илмий ходимларнинг ўқишга ва биргаликда тадқиқотлар олиб боришга юборилишини,

— семинарлар, ёзги курслар ва коллоквиумлар ўтказишни қўллаб-қувватлайдилар.

Шунинг учун улар илмий-тадқиқот институтлари, ташкилотлари ва университетлари ўртасидаги, махсус битимлар доирасидаги қўшма тадқиқот лойиҳалари ишлаб чиқилишига олиб келувчи бевосита алоқаларни рағбатлантирадилар.

Томонлар археология соҳасида биргаликда ишларни давом эттиришни ҳамда гуманитар ва ижтимоий фанларда юқори даражадаги илмий тадқиқотларни, жумладан, Марказий Осиё бўйича француз тадқиқотлари марказининг (МОФТМ) келажакда олиб борадиган ишларини ривожлантиришни тавсия қиладилар.

8—МОДДА

Томонлар ўзаро келишув ва зарурат асосида техника соҳасида имкони борича яқин ҳамкорликни давом эттирадилар.

Француз томони, агар ўзбек томонининг бунга истаги бўлса, эксперт баҳолашини ўтказиши ва ўз ёрдамини таклиф қилиши мумкин, сўнг ўша жойда ёки Францияда ўтказиладиган кадрлар тайёрлашга қаратилган лойиҳаларга кўмаклашадилар. Бўлғуси стажерлар учун зарур ҳолларда тил ўрганиш курслари ташкил этилади.

Француз томони жамият бошқаруви (маъмурий кадрлар ва ҳуқуқий тайёрлаш) соҳасидаги ҳамкорликка ўз ҳиссасини қўшишга ҳамда иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишда ёрдам беришга тайёрдир.

(Боши. Давоми 2-бетда).

БОЙЛИКЛАРДАН ТЕЖАМКОРЛИК БИЛАН ФОЙДАЛАНАЙЛИК

30 октябрь куни ёқилғи-энергетика бойликларини тежаш бўйича республика комиссиясининг мажлиси бўлди. Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков бошқарди.

Мажлисда халқ хўжалигининг турли тармоқларида нефть маҳсулотларидан оқилона фойдаланишнинг аҳволи, шунингдек энергия манбаларини сарфлашда илмий асосланган меъёрларни жорий этиш бўйича қилинаётган ишларнинг аҳволи кўриб чиқилди.

Шу нарса таъкидландики, республиканинг кўпгина корхоналарида нефть маҳсулотларидан фойдаланишда лозим даражадаги тартиб йўлга қўйилмаган, уларни тақсимлаш устидан назорат йўқ. Чунончи, «Тошкентқурилиш» корпорацияси тизимида нефть маҳсулотларининг етишмаслиги ҳоллари аниқланган. «Ўзбекбирлашув» бўлинмаларида эса хўжасизларча муносабат оқибатида йилига 50 тоннадан ортиқ танқис ёнилғи йўқотилмоқда.

Пойтахт вилоятида танлаб ўтказилган текширувда 16 хўжаликда 8 минг литр автомобиль бензини камомадига йўл қўйилгани, Тошкентнинг 8 корхонасида эса 2,2 минг тонна нефть маҳсулотлари етишмаслиги аниқланди. Фарғона ва Жиззах вилоятларининг машинасозлик ва металлургия корхоналарида текширув ўтказилганида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга энергия сарфлашни камайтириш, илмий асосланган меъёрларни жорий қилиш йўли билан энергия бойликларини сарфлашни қисқартириш бўйича зарур тадбирлар кўрилмаётганлиги аниқланди.

Комиссия мажлисида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга энергия сарфини камайтириш бўйича аниқ тадбирлар белгиланди. Нефть маҳсулотларини тақсимлаш ва ундан фойдаланишда жиддий бузилишларга йўл қўйган мансабдор шахслар эгаллаб турган лавозимларидан четлаштирилди. Бир қанча вазирликлар, идоралар, ҳокимликлар раҳбарлари қоида бузувчиларга нисбатан лоқайд муносабатда бўлаётганликларига эътибор қаратилди. Шунингдек, республика халқ хўжалиги тармоқлари раҳбарларига танқис хомашёни талон-торож қилишга йўл қўяётган раҳбар ходимлардан бундан буён уларнинг эгаллаб турган лавозимларида фойдаланишнинг мақсадга мувофиқлиги ни кўриб чиқиш топширилди.

Комиссия мажлисида республика Бош вазирининг ўринбосарлари А. Возненко ва Т. Мирёқубов иштирок этдилар.

(ЎзА).

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ БИЛАН ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКАСИ ҲУКУМАТИ ЎРТАСИДА МАДАНИЙ, ИЛМИЙ ВА ТЕХНИКАВИЙ ҲАМКОРЛИК ТЎҒРИСИДА

БИТИМ

(Давоми. Боши 1-бетда).

9—МОДДА

Томонлар ўзбек ва француз ёшлари ўртасида маданият ҳамда спорт соҳаларида, ассоциация ва федерациялар ўртасида бевосита алоқаларга алоҳида эътибор бериб, ёшлар алмашувига ҳамда ёшлар ташкилотлари учун кадрлар ва ёш кадрлар тайёрлашга кўмаклашадилар.

10—МОДДА

Томонлар, хусусан, бир томондан хусусий шахслар ва бошқа томондан маҳаллий коллективлар, маданий ва ижодий муассасалар, ўқув юртлари, ассоциациялар, касаба уюшмалари, жамоат ташкилотлари ва бошқалар ўртасида бевосита алоқаларда намоён бўлган марказлаштирилмаган ҳамкорликка алоҳида эътибор берадилар.

Бундай марказлаштирилмаган ҳамкорлик икки давлат ўртасида давлатлар даражасида ўтказиладиган ҳамкорликка қўшимча бўлади.

11—МОДДА

Томонлар ушбу битимнинг амалга оширилиши устидан назорат қилишга қаратилган маданий, фан ва техникавий ҳамкорлик бўйича ўзбек-француз комиссиясини тузадилар. Комиссия керак ҳолларда ҳамкорликнинг асосий йўналишларининг мақсадларини аниқлаш учун ва зарурати бўлганда ушбу битимни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган умумий тартибдаги масалаларни кўриб чиқиш учун Ўзбекистон ёки Францияда йиғилиб туради.

Аралаш ишчи группалари, зарурат туғилганда, ҳамкорликнинг турли соҳаларида аниқ лойиҳалар ишлаб чиқиш мақсадида ва уларни амалга оширишнинг амалий механизмларини ишлаб чиқиш учун йиғилиб турадилар.

Маданий, фан ва техникавий ҳамкорлик бўйича комиссия ва аралаш ишчи группалар фаолиятини мувофиқлаштириш Ўзбекистон ва Франция Ташқи ишлар вазирликлари томонидан таъминланади.

12—МОДДА

Ҳар бир аҳдлашувчи томон ушбу битимнинг кучга кириши учун ўз Конституцияси талаб қилувчи зарур тадбирлар бажарилганлигини бошқасига маълум қилади; бу хабарларни олган кун ушбу битимнинг кучга кириш вақти бўлади.

Ушбу битимнинг амал қилиш муддати 5 йилга белгиланган. Сўнг у агар томонлардан бири уни амал қилиш муддати тугашидан олти ой аввал ёзма равишда бекор қилмаса, кейинги ҳар беш йиллик муддатга автоматик равишда узаяди.

Париж шаҳрида, 1993 йил 27 октябрда, икки асл нусхада, ҳар бири ўзбек ва француз тилида тузилди, икки матн бир хил кучга эга.

Ўзбекистон Республикаси ҳукумати номидан

Франция Республикаси ҳукумати номидан

Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири
Саидмухтор САИДҚОСИМОВ

Франция Республикаси ташқи ишлар вазири
Ален ЖЮППЕ.

ДОЛЗАРБ МАСАЛАГА БАҒИШЛАНДИ

2 ноябрь куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида оммавий ахборот воситалари мухбирлари учун матбуот конференцияси ўтказилди. Унда Республика Бош вазирининг ўринбосари Б. Ҳамидов, молия вазирининг биринчи ўринбосари Т. Н. Гуськова, Ўзбекистон Марказий банки бошқарувининг раиси Ф. Муллажонов иштирок этди.

«Янги рубль минтақаси»да ҳозир аҳвол қандай? Ўзбекистон ўзининг миллий валютасига ўтадими? Бу саволлар, табиийки, республикамизда яшовчи ҳар бир кишини ғоят қизиқтирмоқда. Журналистлар билан учрашув ана шу долзарб масалага бағишланди.

— Биз аввалига «ягона», кейинчалик эса олтита республика иштирокидаги «янги рубль минтақаси»да қолиш ҳақида Россия Федерацияси ҳукумати билан келишган эдик, — деди Б. Ҳамидов мухбирларга. — Лекин 1993 йилги пул намунаси — айтиш мумкинки, Россия миллий валютасининг муомалага чиқарилиши, айниқса, «янги рубль минтақаси» теварагида рўй бераётган воқеалар Россия ҳукумати раҳбарларининг бу хусусдаги гап-сўзлари унчалик самимий эмаслигидан дарак бераётир. Ҳолбуки, Ўзбекистонда ана шу келишувларга мувофиқ молия, солиқ ва банк тизимини ўзаро яқинлаштириш борасида бир қанча ишлар амалга оширилган, нуфузли комиссия, экспертлар республикамизнинг иқтисодий ривожланиш даражасини батафсил ўрганиб чиқиб, ижобий хулосага келган эди. Лекин, Ўзбекистонни янги нақд пул намуналари билан таъминлаш борасида қўйилаётган, илгари назарда тутилмаган, хусусан, пулни давлатлараро қарз сифатида бериш, унинг ярим миқдорини олтин билан кафолатлаш каби шартлар бизни ўзгача йўл тутишга мажбур қилмоқда Хуллас, шароит Ўзбекистонда миллий валютани жорий этиш дастурини тезлик билан ишлаб чиқишни тақозо этаётир.

— Россия Марказий банки билан йил бошидан буён музокара олиб борамиз, —деди Ф. Муллажонов. — Аммо бир тўсиқ бартараф қилинса, бошқаси пайдо бўлмоқда. Бу ҳаракатлар Ўзбекистонни «рубль минтақаси»дан четлатишга қаратилгандек таассурот қолдиради. Республика Президенти Ислом Каримов раҳбарлигида миллий валютамизга ўтиш учун пухта ҳозирлик кўриб қўйилган. Агар шароит талаб этса, биз бу ишни амалга оширишга тайёрмиз.

Шундан кейин матбуот конференцияси қатнашчилари журналистларнинг бир қанча саволларига батафсил жавоб қайтардилар.

ЎзА мухбирининг «пул алмаштириш масаласи, албатта, республикамиз аҳолисини ташвишлантиради. Бу ҳақда нима дея оласиз?» деган саволига жавобан Бош вазир ўринбосари Б. Ҳамидов шундай деди:

— Ташвиш ва хавотирга ҳеч қандай ўрин йўқ. Пул алмаштириш тартиби, муддати пухта ишлаб чиқилади. Бу борада юртбошимиз қайта-қайта таъкидлаганидек, «етти ўлчаб, бир кес» мақолига амал қилган ҳолда иш тутилади. Ҳеч кимнинг пешона тери билан топган пули «куйиб» қолишига йўл қўйилмайди.

(ЎзА).

ДАВР МУАММОСИ

МУНОСИБ ТУРМУШ КЕЧИРИШ УМИДИ

Ўзбекистондаги корхоналарнинг тўловлари Россияга етиб бормаётгани учун республикада ишлаб чиқариш суръати пасайиши кўзга ташланмоқда. Бу долзарб муаммонинг ҳал қилинишига бошқа сабаблар қатори Россиянинг ўзидаги вазият ҳам халақит бермоқда.

«Труд» газетасининг шу йил 20 октябрь сонида Игорь Островскийнинг «Иттифоққа қайтамизми?» деган савол остидаги нуқтаи назари босилиб чиқди. Муаллиф ўз мақоласида рубль зонасига кирган республикалар россиялик солиқ тўловчиларни ўзларини боқишга мажбур қилишяпти, деган фикрни олға суради. «Бунга амин бўлиш учун иқтисодий саводхон бўлиш шарт эмас», дейди у. Шундай дейди-да, ҳаётнинг ўзи бир неча марталаб рад этган маълумотларни келтиради. Унинг фикрича, «Ўрта Осиё республикаларининг ўзиёқ асосан россиялик солиқ тўловчилар ҳисобидан шаклланган иттифоқ бюджетидан ўзларининг ялпи маҳсулотининг 25—30 фоизи миқдорида дотация олган» эканлар. Муаллиф кейин қарама-қарши фикрлайди: «албатта бирлашиш керак», дейди-да, шу заҳотиёқ бу бирлашиш Россияга қанчага тушишини ҳисоблаб чиқади, бу маблағни Россиянинг ички эҳтиёжларига сарф қилиш керак, дейди ва... собиқ Иттифоқчи республикалар ўртасида яхши иқтисодий алоқаларни йўлга қўйиш лозимлигини уқтиради... Мазкур маблағдан фойдаланиш йўлларидан бири сифатида, масалан, мана бундай таклифни ўртага ташлайди: «эҳтимол, бу маблағларни тарихий ватанига қайтмоқчи бўлганлар учун иш жойлари ва турар-жой қуришга сарфлаш лозимдир?»

Муаммони шу тариқа ҳал қилиш фойда берармикан? Шунга ўхшаш шовинистик руҳдаги фикрлардан кейин, муаллифнинг қўшни ва қардош халқлар ва мамлакатлар билан мустаҳкам алоқаларни йўлга қўйиш, Европа ҳамжамияти тажрибаларини ўрганиш ҳақидаги гаплари кишини унчалик ишонтирмайди. Аслида шундай бўлиши керак, албатта. Бироқ, унда россияликларни рубль зонасига кирган мамлакатлар билан ҳамкорлик қилиш — улар учун зарар эканига ишонтиришга уринишнинг нима кераги бор?

Бу ўринда «Труд» газетаси ходимларининг ... холисдигини қайд этиб ўтиш керак. Улар газетанинг 28 октябрь сонида ўз ходимининг МДҲ мамлакатларидаги ҳамкорлар россияликлар учун юк бўляпти, деган фикр олға сурилган мақоласига қарши ёзилган тошкентлик сиёсатшунос Шоқосим Шоисломовнинг «Яна алданмаслик керак» деган мақоласини эълон қилдилар. Ш. Шоисломов кўп ўринларда И. Островский фикрларига қарши чиқиб, вазиятни анча теран таҳлил қилади. «Менинг назаримда, Россиядаги ислоҳотлар дуч келаётган қийинчиликларнинг айбдорларини «қаердандир» қидириб топишга яна бир бор уриниб кўрилган», дейди у. Ш. Шоисломов, шунингдек «МДҲга аъзо бўлган олти давлат иқтисодий иттифоқ зарур, деган хулосага келганини, бу Иттифоқ уларнинг манфаатларини рўёбга чиқаришда ёрдам бериши лозимлигини, бу жараён қуйидан — хўжалик алоқалари узилиши ва тўловларнинг тўхтаб қолиши кўпроқ зарар етказган меҳнат жамоаларидан бошланганини» эслатиб ўтади.

Ҳақиқатан ҳам нега битим бор-у, уни бажариш чўзилиб кетяпти? Бу нарса барча томонга зарар келтираётгани ҳам маълум-ку. Муаллиф муаммога амалий жиҳатдан ёндошишга ҳаракат қилади, Россия ва Ўзбекистондаги корхоналарнинг ҳақиқий аҳволидан мисоллар келтиради. Шу мисоллардан бири — Тошкент ва Владимир трактор заводлари жамоалари рубль зонасини ташкил этишни тезлаштириш даъвати билан Борис Ельцин ва Ислом Каримовга биргаликда мурожаат қилишга мажбур бўлдилар.

Республикамиздаги йирик корхоналар ва бошқа кўп корхоналар муаммолари билан танишадиган бўлсак, улар ҳақиқатан ҳам жиддий. Ўзбекистондаги корхоналар Россиядан металл ва бошқа бутловчи маҳсулотлар олиш учун маблағи бўлган ҳолда шу йилнинг апрель ойидан буён банк тузилмалари орқали бир сўм ҳам ўтказолганлари йўқ. Натижада Ўзбекистонга келадиган нарсалар тўхтаб қолди. Уларнинг ўрнига ташвишли мурожаатларга қарамасдан, Россия раҳбарларининг (ҳатто олий даражадаги раҳбарларнинг) масалани тезда ҳал қилиш ҳақидаги ваъдаси олиняпти, холос. Айтиш кераки, шу мақсадда МДҲ мамлакатлари иқтисодий ҳамкорлиги соҳасида кўплаб амалий қарорлар қабул қилинди. Кенг қамровли давлатлараро битимлар тузилди. Аммо уларнинг деярли барчаси қоғозда қолиб кетмоқда. Тузилаётган битимлар ё самимий эмас, ё бу ишларни ёқтирмаётган айрим мансабдорларнинг манфаатига зид бўлиб чиқяпти, шекилли.

Ҳатто техник кредит деб аталган 125 миллиард сўмлик кредит бўйича ҳам узоқ йиллардан бери кооперация асосида олинаётган энг зарур маҳсулотлар етказиб берилмади. Бу эса, ўз навбатида Ўзбекистоннинг ҳам, Россиянинг ҳам корхоналарида ишлаб чиқаришнинг камайиб кетишига олиб келди.

Бунинг оқибати ҳар бир кишига аён. Чунки, ҳар бир ишчининг, ходимнинг оиласи, фарзандлари бор. Ишлаб чиқаришнинг тўхтаб қолиши турмуш даражасининг пасайишига, ижтимоий танглика олиб келади, иқтисодий ислоҳотларнинг боришига салбий таъсир кўрсатади. Дарвоқе, Россиялик сиёсатчи ва журналистлар кўп ҳолларда МДҲ мамлакатларидаги русийзабон аҳолининг аҳволидан ташвишда эканликларини баён қиладилар, уларни ҳафа қилдириб қўймаймиз, деб кўкракларига урадилар. Маълумот учун шуни айтиб қўйиш лозимки, Ўзбекистоннинг асосий аҳолиси қишлоқ жойларида истиқомат қилгани учун республикадаги бошқа миллатлар, жумладан русларнинг ҳам 75—80 фоизи саноат соҳасида меҳнат қилади. Ишлаб чиқариш алоқаларининг бузилишидан биринчи навбатда мана шулар — саноат корхоналарида ишлайдиганлар жабр кўради.

Мана, ёрқин бир мисол: Ўзбекистондаги йирик саноат корхоналаридан бири — «Тошкент трактор заводи» бирлашмаси бугунги кунда деярли тўхтаб қолган. Бу корхона шу йилнинг апрель ойидан буён россиялик ҳамкорлар — Владимир трактор заводи, Барнаул шина, подшипник заводлари, Подольск аккумулятор заводи, Волгоград метиз заводларидан 4,5 миллиард сўмга яқин қарздор бўлиб қолган. Тошкент трактор заводи бу корхоналардан қарзини узмоқчи бўлади, аммо, юқоридаги сабабларга кўра узолмайди.

Бу қарз ўз навбатида Россия корхоналарининг молиявий аҳволига ҳам таъсир қилмай қолмайди, албатта. Улар ҳам ишлаб чиқаришни тўхтатишга, ходимларини таътилга жўнатишга мажбур бўлмоқдалар. Бизда трактор чиқаришнинг тўхтаб қолиши агрегат заводи ва «Тошкент қишлоқ хўжалиги машинасозлиги» ишлаб чиқариш бирлашмасининг ҳам тўхтаб қолишига олиб келади. Тўловларнинг ўтмаётгани, бутловчи махсулотларнинг етиб келмаётгани «Қишлоқ хўжалиги машинасозлиги» концернига қарашли барча корхоналарни қийин аҳволга солиб қўймоқда. Машинасозлик корхоналарининг барча меҳнаткашлари икки мамлакат Президентига мурожаатларидаги ташвишни Россия раҳбарлари, ниҳоят, англаб етадилар ва барча муҳим муаммоларни тезда ҳал қилиб берадилар, деб ишонади.

«Ўздавкимёконцерн»ига қарашли корхоналарнинг ходимлари ҳам мана шу умид билан яшамоқдалар. Чунки улар ҳам жуда кўп нарсани Россиядан олиб келишади. Тўловларни ўтказиш имкониятининг йўқолгани оқибатида маҳсулот ишлаб чиқариш кескин пасайиб кетди. Республиканинг кимё мажмуи жуда йирик, унга 1993 йилда 318,4 миллиард сўмлик маҳсулот ишлаб чиқариши кутилаётган 23 корхона киради. Ўзбекистон бу маҳсулотнинг ярминигина ўзи ишлатади. Маҳсулот ишлаб чиқаришнинг камайиб кетгани туфайли Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги, саноат корхоналаридаги талабгорлар ва бошқа мамлакатлардаги ҳамкорлар ҳам зарар кўрмоқда.

Россия Федерацияси Вазирлар Кенгашининг долзарб масалалар бўйича комиссияси мажлисида шартномалар ва битимларнинг бажарилиши муҳокама қилиниб, эркин алмаштириладиган маҳаллий валютани жорий этишгина иқтисодий алоқаларни сақлаб қолади, деган тўхтамга келинди. Унда иттифоқчи ва ҳамкорларнинг иқтисодиётига путур етказиш, Россия аҳолиси ўртасида зарарли фикрлар уйғотишнинг нима кераги бор эди? «Яна алданмаслик керак» мақоласининг муаллифи Ўзбекистоннинг иқтисодий имкониятлари ҳақидаги маълумотларни келтириб, давлатимиз, меҳнаткаш халқимиз ҳеч қачон қўлини чўзиб садақа сўрамаслигини таъкидлаб, жуда тўғри ёзган. У «россияликлар хомхаёлга берилмаслиги учун уларни яна чалғитмаслик керак. Уларда ташқи иқтисодий душман деган тушунчани уйғотиш ўта хавфлидир. Бундан ҳеч ким ютиб чиқмайди. Ҳаммамиз ютқизамиз, холос», деганида ҳам минг марта ҳақдир.

Кўп миллатли Ўзбекистон халқи меҳнат қилиш ва яхши яшашни билади, ҳеч кимга зарар келтирмасдан, умумий бахт-саодат ва эзгулик йўлида меҳнат қилиб, яшайверади.

П. ЮСУПОВ,
«Ўздавкимё» концерни бошқарувининг раиси.

(ЎзА).

РУБЛЬ ЗОНАСИ: ҚОИДАСИЗ ЎЙИН

Сўнгги ойларда «Янги тусдаги рубль зонаси» теварагида юз берган воқеалар Россиядаги ҳамма билан зўравонлик нуқтаи назаридан гаплашишга интилаётган Россия сиёсатчиларининг андишасизлиги тобора кучайиб бораётганидан далолат бермоқда. Улар ўзларини «демократ» деб ҳисоблаб, МДҲдаги ҳамкорларига нисбатан тазйиқ ўтказиш, зўравонлик усулларидан тобора кўпроқ фойдаланишмоқда. Чамаси, яқин ўтмиш хотиралари, марказ юзлаб халқларнинг тақдирини ҳал қилган, ҳамма Москванинг иродасини сўзсиз бажарган даврларни қўмсаш Россиядаги янги раҳбарларнинг бир қисмига тинчлик бермаётганга ўхшайди.

Россияда 1961 — 1992 йилларда чиқарилган пуллар алмаштирила бошлаган пайтдаёқ, бу тадбир МДҲ мамлакатларига қарши қаратилгани равшан эди. 1993 йил намунасидаги янги пулларнинг муомалага чиқарилиши, аслини олганда, Россия миллий валютасини жорий этиш эди. МДҲ мамлакатлари билан эришилган аҳдномалар бузилиб, шу тадбир амалга оширилди. Россиянинг янги раҳбарлари ўз валютасини жорий этаётган мамлакатлар зиммасига Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги давлат бошлиқлари кенгашининг 1992 йил 6 июлда Москва шаҳрида бўлиб ўтган мажлисида қабул қилинган «Айрим давлатлар миллий валютани жорий этган тақдирда рубль зонасидаги давлатларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги битимнинг 1-моддасига мувофиқ рубль зонасидаги бошқа давлатларни уч ой олдин огоҳлантириш мажбуриятини юклайдиган шартнома остига Россия ҳукумати ҳам қўл қўйганлигини бутунлай «унутиб» юбордилар.

Россия раҳбарларининг айримлари катта ваъда ва кафолатлар билан зиммаларига ана шу мажбуриятни олган бир пайтда бошқалари ўз валютасини жорий этишга ҳар томонлама тайёргарлик кўргани мана энди равшан бўлиб қолди. 1992 йил декабрида чиқарилган янги пуллар фақат Россия банкларига тарқатилди; 1992 йилнинг ёзидан бошлаб МДҲ мамлакатларидан тўловларни ўтказиш тўхтатиб қўйилди, Ҳамдўстлик республикалари учун махсус аъзолик ҳисоб варақалари жорий этилди, матбуотда мана шу бир томонлама тадбирга жамоатчилик фикри тайёрлана бошланди.

Россия зиммасига олган мажбуриятларни бузиб, ҳамкорларини ғоят оғир аҳволга солиб қўйди. Россия ҳудудида бир дақиқада ўтмас матаҳга айланиб қолган ўнлаб миллиард сўм пул Ўзбекистонга ҳамда рубль зонасидаги бошқа мамлакатларга оқиб кела бошлади.

Бунинг натижасида республика истеъмол бозорида қийинчилик билан сақлаб турилган мувозанат бузилди. Пулнинг ҳаддан ташқари қадрсизланиши бошланиб кетди, умумий иқтисодий вазият беқарор тус ола бошлади.

Бироқ, Москвада МДҲ мамлакатлари билан алоқаларнинг узилиши ёки бу алоқаларнинг қийинлашуви Россиянинг ўзи учун ҳам катта чалкашлик туғдиришини тушунадиган кучлар топилди. Улар Россия иқтисодий жиҳатдан Ўзбекистон ҳамда собиқ СССРдаги бошқа давлатлар билан чамбарчас боғлиқлигини тўла-тўкис тушунадилар. Чунончи, Россиянинг тўқимачилик саноати Ўзбекистон пахтасига қарам бўлиб қолган, хомашё учун тўлашга пул йўқлиги сабабли Россиядаги кўп фабрикалар бекор турибди.

СССР парчаланганидан сўнг икки йил ичида давлатлар ўртасидаги иқтисодий алоқалар сустлашган бўлса-да, бутунлай ўзгариб кетгани йўқ. Уларни тубдан ўзгартириш учун хўжаликларни қайтадан ихтисослаштириш бутун халқ хўжалигининг ички тузилишини чуқур ислоҳ қилиш, саноати ривожланган мамлакатлар аллақачон эгаллаб олган жаҳон бозорига чиқиш учун рақобатбардошли маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмини кескин кўпайтириш зарур. Лекин бунинг учун ривожланаётган иқтисодиётда ҳам ўнлаб йил вақт кетади, таназзулга учраган хўжаликда эса, унинг ички тузилишини ўзгартириш жараёни тағин ҳам узоқроқ давом этади.

Олти давлат раҳбарлари шуни англаб, сентябрь ойида янги тусдаги рубль зонаси ҳақидаги битимни имзоладилар. Ўзбекистон республикасининг пул тизимини Россия Федерациясининг пул тизими билан бирлаштириш тўғрисида икки томонлама шартнома ҳам тузилди.

Ўзбекистон ана шу аҳдномаларга мувофиқ равишда зиммасига республиканинг молия, солиқ ва банк тизимларини Россия тизимларига яқинлаштириш, пул-кредит ва валюта сиёсатини Россия билан мувофиқлаштириш мажбуриятини олди. Шунингдек, республика Россия банки чиқараётган рублни бирдан-бир қонуний тўлов воситаси деб эътироф этиш, рублнинг қийматини сақлаб туриш учун олтин — валюта заҳираларининг ягона қўшма жамғармасини барпо этишда қатнашиш мажбуриятини ҳам олди.

Ўз навбатида Россия Ўзбекистонни нақд пул билан таъминлаш, иккала мамлакат хўжаликлари ўртасида бевосита ҳисоб-китоб қилишга ўтиш, республикамиз корхоналарининг нақд пулсиз маблағларини тенгма-тенг асосда Россиянинг нақдинасиз рублларига айлантириш мажбуриятини олди.

Шу йилнинг сентябрь-октябрь ойларида Ўзбекистон — Россия икки томонлама комиссияси мутахассисларининг саккизта учрашуви бўлиб ўтди. Бу учрашувларнинг ҳар бирида Ўзбекистон зиммасига олган мажбуриятларни тўла-тўкис бажараётгани қайд этилди. Комиссия, жумладан, амалдаги қонунларда ва қонун асосида чиқарилган ҳужжатларда иккала мамлакат пул тизимларини бирлаштиришга тўсқинлик қиладиган муҳим тафовутлар йўқлигини таъкидлади. Ўзбекистон ва Россия иқтисодиётининг ҳолатини кўпчилик кўрсаткичлар бўйича қиёсий баҳолаш асосида давлатларимиз пул тизимларини бирлаштириш мумкин, деган хулосага келинди.

Қуйида Ўзбекистон Республикаси ва Россия Федерацияси иқтисодий тараққиётининг асосий кўрсаткичлари келтирилади (шу йил январ—август ойларидаги маълумотлар фоиз ҳисобида):

ўсиш (камайиш) суръати	1992 йил		1993 йилнинг 9 ойи	
	Ўзбекистон	Россия	Ўзбекистон	Россия
ялпи ички маҳсулот	90,4	81,5	101,0	85,0
миллий даромад	87,1	79	100,2	85,5
саноат маҳсулоти ҳажми	93,8	81,2	102,5	83,5
истеъмол моллари ишлаб чиқариш	100,4	84	113,5	89
чорва маҳсулотлари етиштириш (жами)			11	87

Ўзбекистон ўз мажбуриятларини бажариб, иккинчи томоннинг ҳам шундай йўл тутишига умид қилган эди. Бироқ республикамиз ҳукуматининг қатъий ва изчил ҳаракатларига жавобан илгари писанда қилинмаган ва ҳеч нарсага асосланмаган талаблар қўйилди.

Асоратга солувчи шундай шартлар қўйилмоқдаки, булар ягона рубль маконининг муҳимлиги ҳақида гапираётган айрим Россия раҳбарларининг самимийлигига шубҳа туғдиради. Шу шартлар аслида Ўзбекистонни рубль зонасидан қисиб чиқаришга қаратилган. Ана шу шартлар орасида қуйидаги талаблар бор:

1. Етказиб берилаётган пулларни давлатлараро кредит сифатида расмийлаштириш.

2. Ўзбекистон Республикасидаги нақд ва нақдинасиз пулларнинг камида 50 фоизига тенг миқдордаги олтин ва америка долларини гаров сифатида Россия Федерациясининг Марказий банкига ўтказиш.

3. Эски рублларни Россиянинг янги рублига ҳар 3 сўмига 1 сўм миқдорида алмаштириш. Бу талаб ҳам илгари эришилган аҳдномаларни бузиб, Тошкент шаҳрининг Россия рубллари яширинча харид қилинаётган ва сотилаётган Олой бозоридаги нархлар асосида пайдо бўлди. Бу бозордаги рублнинг қиймати чайқовчилик оқибати эканини у ишнинг ҳақиқий аҳволини акс эттирмаслигини тушуниш учун иқтисодий маълумотли бўлиш шарт эмас. Турмушда учрайдиган бир мисолни давлатлараро ўзаро муносабатларга асос қилиб олиш мумкинми, ахир!

1993 йилнинг августигача қадар Ўзбекистонда пулнинг қадрсизланиш даражаси Россиядагига нисбатан камроқ, рублнинг моллар билан таъминланиши эса кўпроқ эди. Бунинг сабаби республика истеъмол бозоридаги аҳволнинг барқарорлиги ҳамда иқтисодиётда барқарорлашиш тамойилларининг ривожланиши эди. Россия ҳамда МДҲдаги бир қанча бошқа мамлакатларнинг ўз валютасини жорий этиши уларнинг ҳудудида муомаладан чиқиб қолган эски пулларнинг Ўзбекистонга оқиб келишига сабаб бўлди. Россиянинг ўзи Ўзбекистон корхоналарининг ҳисоб варақаларидан нақд пулсиз маблағлар ҳаракати йўлига катта ғов солиб, чайқов бозорида Россиянинг янги рублларига эҳтиёжни кучайтирмоқда. Ўзбекистонда амал қилаётган нақдинасиз рублнинг Россия рублига ҳақиқий нисбатини фақат иккала мамлакат иқтисодий аҳволига қиёсий баҳо бериш асосида аниқлаш мумкин. Кўпчилик Россия мутахассисларининг фикрича, иккала мамлакатнинг иқтисодий аҳволи бир хилдир.

4. Пул тизимларини бирлаштириш тўғрисидаги битим имзоланган кундан бошлаб олти ой давомида Россия томонининг бажариш мумкин бўлмаган шартлари бажарилмай қолса, Ўзбекистон ўзи олган ҳамма нақд пул эвазига 100 фоиз товон тўлаши лозим.

Россия томони асоссиз талабларни қўйиб, аниқ бир йўлдан бормаётганини, ҳаракатлари изчил эмаслигини яна бир бор намойиш қилди. Бундай сиёсат юз минглаб ишлаб чиқариш, технология ва одамлар алоқалари билан бир-бирига боғлиқ бўлган Россия ва Ўзбекистон учун катта иқтисодий ва сиёсий зарар етказиши мумкин. Россиянинг номутаносиб, бир томонлама ҳаракатидан ҳеч ким наф кўрмайди.

Биз барибир Россия ҳукуматида соғлом фикр ва маърифий ёндашув устун чиқишига умид қиламиз. Холис иқтисодий ҳисоб-китоблар ва сиёсий зийраклик пухта ўйланмаган шуҳратпарастлик сиёсатидан устун келиб, тангликдан чиқиб олишда, ижтимоий йўналишдаги бозор иқтисодиётини барпо этишда ва хўжаликларни бир-бирига яқинлаштиришда Ўзбекистон билан Россиянинг саъй-ҳаракатларини бирлаштириши лозим.

Б. ҲАМИДОВ,
Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари.

• *Мавзуга қайтиб*

Яна алданмаслик керак

«Труд» газетасининг 20 октябрь сонида «нуқтаи назар» рукни остида И. Островскийнинг мақоласи эълон қилинди. Муаллифнинг ҳозирги мураккаб иқтисодий жараёнларга ўз нуқтаи назарини баён этиш ва Россиядаги солиқ тўловчиларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш истаги тушунарлидир. Айни вақтда, у баён қилган бир қанча мулоҳазалар жиддий саволлар ва эътирозларни келтириб чиқаради

Менинг назаримда, Россиядаги ислоҳотлар дуч келаётган қийинчиликларнинг айбдорларини «қаердандир» қидириб топишга яна бир бор уриниб кўрилган.

Уни қарангки, Россиядаги ислоҳотларга гўё собиқ СССРни қўмсаётган ва Россия иқтисодиётига оғир юк бўлиб тушаётган МДҲдаги ҳамкорлар халақит бераётган эмиш.

Тўғри, ҳозир ҳаммамиз тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаатдорлик асосидаги иқтисодий ҳамкорликнинг мутлақо янгича шаклларини изламоқдамиз. МДҲга аъзо бўлган олти давлат иқтисодий иттифоқ зарур деган қарорга келди. Бу иттифоқ уларнинг манфаатларини рўёбга чиқаришда ёрдам бериши лозим. Бу жараён қуйидан — хўжалик алоқалари узилиши на тўловларнинг тўхтаб қолиши кўпроқ зарар етказган меҳнат жамоаларидан бошланди. Айтмоқчи, яқинда Тошкент ва Владимир трактор заводларининг жамоалари биргаликда Президентлар Борис Ельцин билан Ислом Каримовга рубль зонасини барпо этишни тезлаштиришга даъват этиб, мурожаатнома қабул қилди. Чунки мазкур кўп минг кишилик жамоаларнинг фикрича, бу жуда муҳим ишдаги сусткашлик Ўзбекистоннинг ҳам, Россиянинг ҳам иқтисодиётига ҳалокатли таъсир этади, демак, иккала мамлакатнинг кўп миллатли халқлари фаровонлигига ҳам салбий таъсир қилади.

Ҳозир нима бўляпти? «Тошкент трактор заводи» бирлашмаси Владимир трактор заводи, Барнаул шина заводи ва Магнитогорск металлургия комбинатидан бутловчи деталларни етказиб бергани учун тўрт миллиард сўм қарздор бўлиб қолди. Ҳисоб варақасида пули бўлишига қарамай, апрель ойидан буён россиялик ҳамкорларга пул ўтказиб беролмаяпти. Улар эса қарзни ундира олмай, ишчиларни мажбуран таътилга чиқариб юбормоқда ва бошқа чоралар кўрмоқда. Бундан ким манфаатдор? Ишламаётган корхоналардан солиқ олмаётган давлат манфаатдорми ёки арзимаган нафақа билан кун кечиришга мажбур бўлаётган меҳнаткашлар манфаатдорми?

Чоғимда, бундай аҳволдан фақат махфия тўдалари манфаатдор бўляпти, улар ҳозирнинг ўзидаёқ Россиянинг янги рублларини Марказий Осиё шаҳарларидаги чайқов бозорларида икки ярим баравар қимматга пулламоқда. Россияни гўёки «талон-тарож қилиш» ҳақидаги гаплар билан ниқобланиб, сувни лойқалатиб, ягона рубль зонаси барпо этилишига ҳар томонлама тўсқинлик қилаётганлар ана шулар эмасмикан? Россия Федерацияси раҳбарияти ягона пул маконини якдиллик билан маъқуллаб, тегишли ҳужжатларни имзолади. Аммо Россия раҳбарияти панасига ўтиб олиб, эришилган аҳдномани рўёбга чиқаришга қайси қудратли кучлар тўсқинлик қилмоқда.

Россия турли «ўсимталар»дан қутулгач, турмуши ҳечам яхшиланмаганини сўнгги йиллардаги аҳвол кўрсатиб турибди. Тескариси бўляпти. Демак, иқтисодий қийинчиликларнинг илдизлари чуқурроқ эмасмикан?

Иқтисодиёт сиёсатдан холи бўлиши керак. «Тайёрига айёрлар» ҳақидаги унча беозор бўлмаган мулоҳазалар шовинизмнинг сассиқ алафларини ўстириши, «бегона»ларга салбий муносабатни келтириб чиқариши мумкин, бундай муносабатларнинг дастлабки хуружлари, ҳозирнинг ўзидаёқ Москва кўчаларида ва Россиянинг айрим бошқа шаҳарларида кўзга ташланмоқда.

Ўзбекистон тўғрисида гапирадиган бўлсак, у «оқ олтин» ва ғоят сифатли сариқ олтин ишлаб чиқаришда жаҳондаги етакчи ўн мамлакат қаторига киради. Етарли иқтисодий имкониятларга ва ресурсларга эга бўлган давлатимиз, унинг кўп миллатли меҳнатсевар халқи ҳеч қачон садақа сўраган эмас. Биз ҳамиша ўз қадр-қимматимизни юксак тутишимиз билан ажралиб турганмиз, кўп сонли хорижий ҳамкорларимиз бунга ишонч ҳосил қилишди. Биз барча давлатлар билан ва биринчи навбатда Россия билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

Республикадаги сиёсий барқарорлик, бу ерда изчиллик билан амалга оширилаётган ижтимоий дастур Россия бераётган ёрдам ёки ижтимоий шуҳратпарастлик натижаси эмас. Бу Ўзбекистоннинг бозор муносабатларига фалаж қилиб даволаш усули билан эмас, балки фалаж қилмай даволаш усули билан, пухта ўйлаб, босқичма-босқич ўтаётганининг натижасидир. Республиканинг асосий йўли ана шундай.

Ягона рубль зонаси Россиядан қўшимча ҳаражатларни талаб қилади, деган гаплар тўғри. Лекин, рубль зонасига кирадиган республикалар бу ҳаражатларни қоплаши ҳам тўғри. Россиядаги солиқ тўловчилар шуни билиб қўйсинларки, шу йилнинг июль ойигача Россия берган ҳар бир рублнинг 23 тийини пул муомаласини таъминлаш учун тўланган ҳақ сифатида Россиянинг Марказий банкида қолган. Пул босиб чиқарадиган дастгоҳ «хўжайини» молиявий жараёнларни бошқариб, олаётган даромадларнинг бошқа манбалари тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Техникавий кредитлар ва Россиянинг янги нақд пули учун ҳам шундай компенсация тўлаш кўзда тутилган, лекин бу хусусдаги музокаралар асоссиз равишда чўзилиб кетди. Аҳвол шундай экан, муғамбирлик қилишга ҳожат борми?

Ягона рубль макони ҳаммага фойдали. МДҲдаги ҳамкорлар билан жаҳон бозори нархларида валютага савдо-сотиқ қилишга ўтиш Россия учун зарур деган гаплар асосли эмас. Шуни тушуниб олмоқ зарурки, Марказий Осиё бозоридан чиқиб кетиш осон, лекин унга қайтиб кириш осон эмас. Жаҳон андозаларига солиштирганда рақобатга мутлақо дош беролмайдиган маҳсулотларни сотиш учун Марказий Осиёдек улкан минтақани яна қаердан топиш мумкин? Масалан, «Ростсельмаш»нинг янги дон комбайнини бизга 40 миллион сўмга сотиб олишни таклиф этишяпти, биз уни сотиб олишга тайёрмиз, лекин рублга сотиб оламиз. Доллар эвазига эса Германия, Исроил машиналарини, сифат жиҳатидан анча устун турадиган бошқа машиналарни бизга етказиб берадиганлар бор.

Бизнинг маҳсулотларимиз масаласига келганда ҳам манзара ана шундай. Хуллас, биз айни бир-биримиз билан хўжалик алоқаларини сақлаб қолишга маҳкуммиз. Россия молларини бизнинг бозорларимизда сотиш — Россиянинг ўзида иш жойларнинг муқим бўлишидир, Корхоналарни синишдан асраб қолишдир, ижтимоий муаммоларни ҳал қилишдир. Кўпгина мамлакатлар ўз моллари билан фаол кириб келаётган бу бозордан воз кечиш сўзсиз равишда янги муаммоларни келтириб чиқаради.

Россия билан унинг тарихий ҳамкорлари ўртасидаги мутлақо янгича давлатлараро муносабатларнинг мураккаб масалалари касб-кор маҳорати жиҳатидан юксак даражада ёндашишни, иқтисодий, сиёсий, жўғрофий-стратегик, миллий жиҳатларини ва бошқа хусусларни, уларнинг ғоят хилма-хиллигини кўра билишни тақозо этмоқда.

Россияликлар хомхаёлга берилмасликлари учун уларни яна чалғитмаслик керак. Уларда ташқи иқтисодий душман деган тушунчани уйғотиш ўта хавфлидир. Бундан ҳеч ким ютиб чиқмайди. Ҳаммамиз ютқизамиз, холос.

Шоқосим ШОИСЛОМОВ,
сиёсатшунос.
Тошкент.

(«Труд» газетасининг 1993 йил 28 октябрь сонидан).

• Ўзбекистон Фанлар Академиясининг 50 йиллиги олдидан

АЛЛОМАЛАР КАРВОНИ

Карвон йўл босади. У тиниксиз ва қудратли. Оғир ва зарур юкларни манзиллардан манзилларга элтади. Унга на қум барханлари, на тоғ довонлари писанд. 50 йиллик тўйини нишонлаш учун тайёргарлик кўраётган академиямиз ҳақида ўйлаганимда, нимагадир уни салобатли карвонга қиёслагим келади.

Ярим асрлик тарихга назар ташлар эканман, илм карвонининг қатор сарбонлари бир-бир хаёлимдан ўтади.

Тарих ҳақида ўйлаганда бу карвон босиб ўтган йўлда дуч келган қумликлар, баланд-пастликлар ва улардан ўтишдаги саъй-ҳаракатлар, ҳатто баъзи бир қурбонлар бўлганини эндиликда тан олиш керак!

Аслида, илм-фан халқ хўжалигининг тараққиётига хизмат қилади. Демак, унинг мафкурага дахли камроқ. Бироқ 70 йил давомида маданиятнинг бошқа соҳалари қай даражада мафкуравий яккаҳокимлик зарбаларига дуч келган бўлса, алломалар карвони ҳам худди шу хилдаги тўсиқларга учради. Қанчадан-қанча йўқотишлар, қурбонлар бўлмади дейсиз, бу жабҳада! Гап фақат мафкуравий қурбонликка учраган ижтимоий фанлар ҳақида кетаётгани йўқ. Гап фанларнинг ҳамма соҳаларига маълум бир ҳисса қўшган ва қўшишга қобил бўлган илм-фан фидойилари ҳақида кетаяпти. Хусусан, биология, кимё, риёзиёт сингари фанлар мафкурадан узоқ. Аммо илмнинг бу соҳаларини бошқарган алломалар ҳам қатағонлик сиёсатига бўйсунишга мажбур эдилар. Арзимаган сабаб топиб уларнинг бошига гурзи туширдилар. Бирини хусусий мулкчи деб атадилар. Иккинчисини ўз яқинидан шогирд тайёрлабди, дедилар. Яна бирини маълум бир ишга 5—10 сўм пулни ўринсиз харжлабди дедилар... Шуларга қараб қандай хулосага келишлари маълум бўлган комиссиялар тузардилар. Уларнинг ёлғон-яшиқ маълумотлари асосида собиқ партия комитетлари бирин-кетин қарорлар чиқарардилар. Яккаҳоким мафкура бисотида бор айбловчи қора иборалар ишга солинарди. Бу хилдаги мисоллар жуда кўп. Ўзбек фанида бош маъданшунос олимимиз ҳақида бўлиб ўтган гаплар маълум.

Ижтимоий фанларга келганда масала яна ҳам мураккаброқ эди. Табиий фанлар вакилларига нисбатан булардан айб топиш осонроқ кўчарди. Уларга нисбатан ҳар хил айбномалар тўқиб ташлайвериш енгил эди.

Умрининг асосий қисмини ижтимоий фанлар ривожига бағишлаган катта файласуф олимимиз темурийлар даври маданиятини ўрганиш керак деб оғиз жуфтлаган эди ҳамки, унинг боши узра мафкура қиличи айланиб қолди. Бу туфайли машҳур олимнинг ҳаёти қисқа бўлди. Академиянинг илк аъзоларидан бири катта адиб улуғ Навоий мавзусига қўл урган ҳам эдики, мафкурасизликда айблаб унинг бошига «тавқи лаънат»лар ёғдирдилар. Икки сўзнинг бирида яккаҳоким мафкуранинг сийқа атамаларини қўллайдиган бошқа бир йирик файласуф Навоий ижоди таҳлилига киришганида унинг йўллари тўсиб қўйилди.

«Ўтмишимиздан кула-кула узоқлашамиз» — деган экан донолардан бири. Ҳа, юқорида қайд қилинган воқеалар эндиликда кулги қўзғайди. Бироқ ўз даврида булар фожианинг ўзи эди.

Буларнинг ҳаммасини биз карвон олдига дуч келган қум барханлари, тоғ довонларига ўхшатдик. Бу барҳану довонлардан ошиб ўтишнинг қай даражада машаққатли эканлигини бошидан ўтказганлар билади. Бунга тарих гувоҳ.

Бир эмас, кўплаб сарбонлари бор бу карвон мазкур тўсиқларни енгиб ўтишга қодир эди. Академия деганимизда биринчи галда улар ихтиро қилган бебаҳо олмос ва тилла конлари, ҳар хил қора ва рангли металл маъданлари, қазиб чиқарилаётган кўмир хирмонлари, республикамизнинг асосий бойлиги бўлмиш пахтанинг янги навлари, умуман генетика — ирсиятни янгиликлар билан бойитиш, дунёга тарқалган пахта терим машинасини ишга солиш, Тошкент метроси, катта-кичик завод ва фабрикаларни бар-по қилиш ва ҳоказолар кўз олдимизда намоён бўлади. Янги-янги археологик обидаларни ихтиро қилиш, асрлар давомида чанг босиб ётган нодир қўлёзмаларни қайта тиклаш, бошқа халқларда кам учрайдиган классик адабиёт намуналарини, бизгача кам етиб келган халқ оғзаки ижодини асраш, тилимизнинг софлигини сақлаш, булар ҳаммаси бу йўлда ўзини қурбон қилишдан ҳам қайтмаган ва эндиликда эркин нафас олаётган алломаларнинг ишидир. Қанчадан-қанча моддий ва маънавий кучлар сарф бўлмади дейсизми бу илмий ихтиро ва амалиётлар учун. Табиий уларнинг жамият тараққиёти йўлидаги аҳамияти чексиздир.

Мустақиллик ҳамма қатори ўзбек зиёлиларига ҳам ҳуррият келтирди. Ҳар бир соҳанинг ҳақиқий илмдорлари ўз ишига шўнғидилар. Ўтмиш авлодларининг ижро этолмаган, ижро этишга имконияти бўлмаган, илмий муаммоларни тезроқ ҳал қилишга шошилаётгандек улар. Аслида бу ҳаёт тақозоси. Чунки, бир авлод бажаролмаган ишларни ўрнига қўйиш навбатдаги авлоднинг вазифасидир. Бу жиҳатдан ижтимоий фанлар ютуқларини алоҳида таъкидлашни лозим кўрардим. Биринчи ўзбек романнависи ўзининг ҳақиқий ўрнини эгаллади. Ўтмишда ўз истеъдодини ошкор қилиши қийин бўлган қатор адиб ва шоирларимиз қайта камолга етмоқдалар. Уларнинг пешонасидан миллатчи тамғаси тамом ўчирилди. Халқ фахрига айландилар.

Олға силжиш тарих илмида ҳам сезилиб турибди. Борлиги ҳақида ўйлаб ҳам кўрилмаган қимматли тарихий яратмалар, ҳужжатлар тикланаяпти. Биздан узоқда қолиб кетган тарихий шахслар ўз сафларига қайтаяпти. «Доҳий»ларга ўриндиқ вазифасини адо этган шоҳсупада улуғ бобомизнинг салобатли ҳайкали қад кўтарди.

Бугун ўзбек зиёлиларининг ҳал қилиши керак бўлган муаммолари ҳар қачонгидан ҳам кўп.

Шундай ҳол рўй бердики, биз оламга номи кетган улуғ сиймолар фаолиятини алоҳида-алоҳида ўргандигу, аммо уларни яратган муҳитни ҳисобга олавермадик. Ҳеч бир улуғ арбоб ўз-ўзича якка ҳолда пайдо бўлавермайди. Кўзга кўринарли фаолият ҳам кўрсатолмайди.

Академия деган сўзнинг маъноси, алломалар жамоаси демакдир. Бу атама бизнинг тарихимизда учрамаса ҳам моҳиятан академияга тенг келадиган жамоалар бўлган. Хоразмда қадимдан қолган «360 пир» деган тушунча бор ва уларга халқ ҳанузгача сиғинади. Бундан ташқари «Қирқ мулла» деган ибора ҳам қулоқларга чалинади. Бу тушунчалар замирида ўша даврда фаолият кўрсатган Беруний ва ибн Синоларни яратган илмий жамоа мужассам эмасмикан? Наҳотки, ал-Хоразмий риёзиётга тегишли кашфиётини якка ҳолда ихтиро қилган бўлса? Унинг атрофида ал-Хоразмийчилар бўлгани турган гап.

Самарқанд, Бухоро ва Хива обидаларини кўриб, фақат четдан келганлар эмас, балки ўзимиз ҳам ҳайратларга тушамиз. Бу обидаларни бир ёки икки мутахассис яратган эмас, Демак, бу ерларда ҳам илмий жамоалар фаоллик кўрсатган ва кимлардир бу жамоани бошқарган, кимлардир моддий жиҳатдан таъминотни ўз зиммасига олган.

Улуғбек жадвали ҳақида гап борганда биз уни фақат бир аллома номи билан боғлаймиз. Бунда ҳеч айб йўқ албатта. Бироқ Улуғбекни яратган муҳитни — илмий жамоа фаолиятини ҳисобга олавермаймиз. Олган тақдирда ҳам унга муносиб баҳо беравермаймиз.

Алишер Навоий даври ҳақида гап кетганда эса, у ер—бу ерда, Ҳирот, яъни султон саройи атрофида йиғилган алломалар хусусида гап боради. Бироқ, бу гаплар ҳам узуқ-юлуқ шунчаки маълумот даражасидан нарига ўтмайди.

Илмий маданий жамоаларни бир жойга йиғиб, уларни бошқариш ва таъмин қилиш инқилобгача давом этган. Бу жиҳатдан Хивада Феруз, Қўқонда Амир Умархон фаолиятлари ибратлидир.

Кейинги 70 йил давомида, илм-фан ва маданият тараққиёти ҳақида гап кетганда, биз ўз муваффақиятларимизни кўпроқ Ғарб анъаналарига боғлаб қўядиган бўлдик. Табиийки, бу ҳол бирёқламаликдир. Бу фан ва маданият тараққиётини ўзимизнинг она заминимиз анъаналаридан узоқлаштиришга, уларни назар-писанд қилмасликка, аксарият ҳолларда эсдан чиқариб юборишга олиб келди.

Кўраяпсизки, академиямизнинг тўйи фан ва маданият тараққиётига тегишли қатор муаммоларни эслашга, ўртага ташлашга асос бўлаётир. Шунинг учун ҳам бу тадбирни пухта тайёргарлик билан ўтказмоқ лозим.

Эндиги қийинчиликлар кўпроқ илм-фанни ривожлантириш, ихтироларни ҳаётга татбиқ қилиш, янги-янги истеъдодли кадрлар тайёрлаш билан боғлиқдир. Эндиликда улар, илгаригидек асаббузарликлар, қурбонлар эвазига эмас, балки бевосита илмий тадқиқотларни тўғри йўлдан олиб бориш ва бошқариш билан боғлиқ бўлади.

Академиямизнинг 50 йиллик тўйини нишонлаётиб, мамлакатимизда фан тарихига ҳам бир назар ташлаш зарур кўринади.

Матёқуб ҚЎШЖОНОВ

Нажот—«Умид»да

Бу табобат муассасасида кўзим тушган ажойиб буюмлардан бири — қўлда тўқилган бир жуфт пайпоқ бўлди. Тўр тўқийдиган симларнинг качагина осилиб турган жонсиз қўлларда тез ҳаракат қилишини, бир йил олдин қийшайиб ётган бармоқларнинг эпчил ҳаракатини кўришнинг ўзи мўъжиза эди.

— Бу афтода қизни кўрганимда юрагим ачишиб кетди. Унинг қўл ва оёқлари фалаж, тузалиб кетишига умид ҳам йўқ эди. Ақлли кўзлари жовдираб турарди. Шу норасида чекаётган азобларни енгиллатиш учун қўлимдан келган ҳамма ишни қилишга тайёр эдим.

«Умид» ногиронларни даволаш ва саломатлигини тиклаш республика марказининг раҳбари Дилбар Қурбонова билан суҳбатимиз ана шундай бошланди.

Қизалоқ ўзи юриб келиб табассум билан бир жуфт пайпоқни узатди. «Ўзим тўқидим!» Муолажадан олдин қизнинг қўлларини кўрган одам унинг «ўзим тўқидим» деган гапидаги тантана ва ғururни тўла тушунади. «Ўзим» дегани билан шифокорлар, энагалар ва онаси ёрдам бергани шубҳасиз. Бунда ўз ҳаётини ногирон болалар, ночор одамлар саломатлигини, иш қобилиятини тиклашга бағишлаган доктор Қурбонованинг ҳиссаси айниқса катта, албатта.

Доктор Қурбонова анъанавий табобат усулларини ўз услублари билан тўлдирмоқда. У киритган иккита янгилик муаллифлик шаҳодатномаси билан тақдирланган.

Аммо, унинг асосий фазилати — юрагининг эзгуликка тўлалиги, одамларга яхшилик қилиб, уларга қувонч бағишлашдан лаззат олишидир. Дилбар Умар қизи ўзига ўхшаган жуда кўп оқ кўнгил, сахийқалб кишиларга дуч келгани тағин ҳам яхшироқ бўлди. Шу сабабли марказ номини «Умид» деб атади. Аслида «марказ» сўзида бироз сохталик бор: бу ноёб муассаса Тошкентнинг энг олис тумани — Сирғалида жойлашган. Собиқ йўлдош шаҳарчада ҳам марказга энг четдан ўрин берилган. Яхши одамларнинг қўлидан келгани шу бўлган.

...Инсонга меҳр тўғрисидаги гапларни кўп эшитамиз. Лекин бундай гапларнинг самимийлиги бутун инсониятга эмас, ҳақиқатан ҳам меҳрга муҳтож муайян бир одамга меҳр-шафқат ва ҳамдардлик кўрсатиш билан исботланади.

Дилбар Умар қизи оналар билан шифокорлар ҳамкорлиги яхши самара беради, деб ҳисоблайди. Шу сабабли ногиронларни даволаш ва саломатлигини тиклаш маркази беморларни уларнинг энг яқин кишилари — оналари, бувилари билан бирга қабул қилади.

— Одамларга ачинадиган, улар чекаётган азобни ҳис қиладиган кишилар оз эмас, мен бунга ишонч ҳосил қилганман,— дейди доктор Қурбонова.—Масалан, «Электр машинасозлиги» заводи бизга текинга бино ажратиб берди, «Тошкент шаҳар йўловчилар автотранспорти» корхонаси микроавтобус, Тошкент Авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси мебель ва жиҳозлар, «Ўзбексавдо» давлат уюшмаси — телевизор, «Ботаника» санаторийси ошхона буюмлари ва кўрпа-ёстиқ, Сирғали темир-бетон буюмлар заводи бешта ногиронлар аравачаси, «Вариант» Ўзбекистон—Болгария қўшма корхонаси ўйин компьютери ҳадя қилди. Шредер номидаги институт эса мевали дарахт кўчатлари ўтказиб берди.

Демак, марказнинг тақдири хайрия ишларига боғлиқ экан-да? Ҳа, кўп жиҳатдан боғлиқ. Шу сабабли «Умид» бюджет учун ортиқча юк бўлмади, аммо Сирғали ҳокимлиги марказга доимий эътибор бериб, ғамхўрлик қилмоқда.

Марказнинг иши ўтган йилнинг октябрида «Меҳнат резервлари» спорт комплексида бошланган эди. У ерда марказга бир неча хона ажратилди. Дастлабки беморлар қабул қилинди. Марказ Сирғалига кўчиб ўтганидан кейин спорт комплексидаги хоналар унинг бўлими сифатида сақланиб қолди.

Табобат-саломатликни тиклаш маркази молиявий жиҳатдан Ўзбекистон ногиронлар республика жамияти билан қисқа вақт давомидагина боғлиқ бўлди. Апрель ойида «Умид» алоҳида ҳисоб варақасини очди. Саховатли кишилар яна қараб туришмади. Чунончи, «Ўртвосиёэлектраппарат» заводи 100 минг сўм пул ўтказди. Ҳозир бир болани даволаш учун 57 минг сўм сарфланса, фарзандини ёлғиз қолдира олмайдиган она учун 30 минг сўмдан кўпроқ пул кетади.

Июль ойига келиб, бу ерда болалар учун 50 та, ота-оналар учун 20 та жой тайёрланди. Навоий ва Зарафшон шаҳарларидаги меҳнат жамоаларига ва жамоат ташкилотларига раҳмат. Улар шу вилоятдан келган болаларнинг марказда икки ой туриши ва даволаниши харажатларини тўлашди. Ногирон фарзандли ота-оналар уюшмаси харажатларнинг бир қисмини кўтарди.

Муолажага муҳтож бўлганларга ёрдам қўлини чўзишга тайёр «Умид» жамоаси ҳозир қийин молиявий аҳволга тушиб қолган. Марказдаги ўринларнинг ярми бўш турибди. Ҳолбуки, унинг ёрдамига муҳтожлар жуда кўп.

Асосий муаммо — йўлланма ҳақини тўлашдир. Ҳамма ота-она ҳам йўлланма ҳақини тўлашга қодир эмас. Уларнинг баъзилари ёрдам сўраб ўзлари ишлайдиган корхоналарга ёки тижорат ташкилотларига мурожаат қилишади. Баъзан эса, доктор Дилбарнинг ўзи беморларга ҳомий излашга мажбур бўлади.

— Афтода болаларга мададини аямайдиган саховатпешаларни излаганда уялишга ўрин йўқ,—деб кулади у. — Бундай пайтларда суҳбатдошнинг кўзига тик қарайсан. Улар ҳам тушунишади.

...Тиббиёт — Қурбоновлар учун оилавий касб. Отаси Умар ака тиббиёт фанлари номзоди бўлган. 1966 йилда Тошкентда болалар асаб-руҳият шифохонасини ташкил қилган. Бу — мамлакатдаги биринчи ихтисослашган шифохона эди. Ҳозир мазкур шифо маскани асосчисининг номи билан юритилади. Бола чекаётган азобга бефарқ қараб туролмайдиган бу одам шифохонани зарур асбоб-ускуналар билан жиҳозлаган, энг тажрибали мутахассисларни тўплаган эди. Кўп республикалардаги тиббий ходимлар Умар акадан маслаҳат сўрарди.

Умар Қурбоновнинг қизи Дилбар ҳам шифокорликни шу ерда бошлаган. Тошкент тиббиёт институтини эндигина битирган нозик қиз фалаж бўлиб қолган кичкинтойлар ва ўсмирлар дардига малҳам қўйишга ҳаракат қиларди. Даволашни «Чортоқ» санаторийсида саломатликни тиклаш билан қўшиб олиб бориш — Дилбар киритган дастлабки янгилик эди.

У ўз тоифасидаги мутахассислар орасида биринчи бўлиб оғир хасталикни даволашнинг самарали йўлларини таклиф этди. Дилбар Умар қизи бугунги кунда ҳам янги фикрлар билан банд. Хусусан, у яна бир фойдали йўналиш — меҳнат билан даволашнинг ташаббускоридир. Болалар қоғоздан турли шаклларни ясашади. Шу тариқа қалам ва қайчини қандай ушлашни ўрганишади.

Доктор Қурбонова беш фарзанднинг онаси, аммо қалб қўри барча беморларга атарли. Оила ташвишлари ҳам унинг зиммасида. Бунинг устига, ўзи учун ҳам, эҳтимол, бошқалар билан ҳамдир, аэробика билан шуғулланади.

— Бу ишда онамнинг ҳам ҳиссаси бор,— дейди Дилбар. — Профессор Наима Маҳмудова менга ҳар ишда намуна. Ҳозир у Тошкент педиатрия-табобат институтида ижтимоий гигиена ва соғлиқни сақлашни ташкил этиш кафедрасида мудир. Онам айни пайтда «Умид»да бош маслаҳатчи ҳамдир.

Ҳозирги иқтисодий вазиятда марказ жамоаси катта қийинчиликка дуч келяпти — ҳар ойда 600 минг сўм етишмайди. Аммо, ички имкониятларнинг тўла ишга солингани, масалан, шифокорлар, ҳамширалар, энагаларнинг маоши Тошкентдаги шифохоналарга нисбатан энг кам бўлган шароитда бир ходимнинг бир неча вазифани бажариши, бошқача айтганда, ҳамкасбларнинг ташаббускорлиги, аҳиллиги ёрдам бермоқда. Шунинг учун ҳам бу ерда оиладагидек вазият вужудга келган.

Даволаниб, уйига қайтаётган болалар Қодир Расулов билан унинг бўйнига осилиб, қучоқлашиб хайрлашишади. Уларнинг наздида Қодир ака бош шифокор ўринбосари эмас, балки кичкинтойларни қизиқарли ўйинчоқлар, янги узиб келинган олма билан хурсанд қиладиган дилкаш одамдир. Шифокорлар Дариға Қуронбетова, Людмила Цой ҳам болаларга ўз фарзандларидек муомала қиладилар.

...Сирғали тумани саноат-қурилиш банкидаги 000609069 рақамли ҳисоб варақасига (МФО код 172614302) ўтказилаётган ҳар бир бадал бу савоб ишга мадад бўлмоқда. Шунинг учун ҳам даволаниш хоналари жуда шинам, ҳозир ванналар ўрнатилган, машқ қилиш, физиотерапия, логопат хоналари мавжуд.

Яқинда эса, «Умид» марказига Чехиядан хат келди. Хорижлик ҳамкасбалар марказ тажрибаси билан қизиқмоқда ва ногиронлар саломатлигини тиклаш халқаро ташкилотига аъзо бўлишни таклиф этишмоқда.

Т. ГОЛУБКИНА,
ЎзА мухбири.

• Шундай одамлар бор бўлсин!

ЎЗБЕКНИНГ МИНГДАН БИР ХИСЛАТИ

БАХШИЛЛО ака қизиқ феълли киши экан. Янгиерга йўлимиз тушиб, унинг довруғини эшитгач, газета учун бирор нарса қоралаш мақсадида учрашсак, «Шу ишни қўйинглар, ноқулай бўлади, ҳамма қатори ишлаб, рўзғор тебратиб келаяпман, мендақалар озмунчами, нимасини ёзасизлар», дейди.

— Ахир отадан барвақт етим қолган етти ука ва сингилларингиз билан бевақт вафот этган акангизнинг етти фарзандига ўзингизнинг саккиз фарзандингизни ҳам қўшиб, тарбиялаб, ўстириб, деярли ҳаммаларини ўқимишли, уйли-жойли қилибсиз. Шунча ёшни оёққа турғазиш бир кишига...

— Нима бўпти, ўзбекчилик, оиланинг каттаси бўлгандан кейин, чекига тушгач, чидайди-да...

Хуллас, одамларнинг ҳикоя қилишларича, Бахшилло Муродов оғзига кучи етмайдиган айрим кишилар айтганидек, «отаси вафотидан сўнг боши оққан томонга кетиб қолмади». Шофёрлиги қўл келиб, ишга зўр берди. Қўриқда ўша кезлари авж олган қурилишларга икки сменалаб қоришма, бетон ташиди. Етим кўнгиллари ўксимасин, деб айниқса, жиянларига кўпроқ қайишди, еттовини ўқимишли қилди. Қизлари Тамара, Мукаррама, Мамлакат, Манзура, Барно тиббиёт билим юртини тамомлаб ҳамширалик қилишяпти. Раъно эса олий маълумотли ўқитувчи. Ўғли Илҳомжон Тошкент автомобиль транспорти ва йўллари институтини битириб, вилоят ички ишлар бошқармасида хизмат қилаяпти. Алишер эса Тошкент қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва ирригациялаш муҳандислари институтини тугатиб, ўз соҳасида ишлаяпти.

Биз одамлардан эшитган бундай ибратли умргузаронликни Бахшилло аканинг ўзи бир жумла билан изоҳлаб қўя қолди:

— Буларнинг ҳаммаси меҳнат, фақат ҳалол меҳнат орқали бўлди.

Шундан сўнг суҳбат мавзусини ўзгартиришга тўғри келди.

— Ҳалоллик ҳақида гап очдингиз, яқинда Президентимиз халқ депутатлари Сирдарё вилояти кенгашида жиддий маъруза қилди...

— Аммо-чи, шу зап иш бўлди, ҳа. Инсоф ҳам керак-да, ахир. Атрофимизга бир қарайлик. Кавказда, Россия марказида нималар бўлди, бўлаяпти? Ён қўшнимиз Тожикистонда-чи? Биздаги тинчликнинг қадрига фақат кўрнамак кишиларгина етмаслиги мумкин. Президент бошлиқ ҳукуматимиз халқ ғамида шунчалик қайғураётган бир пайтда жон койитиб ишлаш ўрнига оғирдан қочиб енгилни қидириш, айниқса, худбинлик қилиб, фақат ўз жиғилдони учун ўзгалар ризқини қийиш, ҳаромдан ҳазар қилмаслик инсонийлик эмас. Ҳаром аралашган жойда бошқарув издан чиқади, иш орқага кетади, барака қочади. Юрт бошлиғи жуда тўғри айтди: Сирдарё вилояти ҳеч қачон бугунги аҳволга тушмаганди. Раҳбар ишламай қўйса, жамоанинг пароканда бўлиши муқаррар.

Ўзимдан мисол — мен ҳам раҳбарман. «Янгиер» автошоҳбекати жумҳуриятимизнинг деярли ҳамма вилоятларига қатновчи автобуслар «қўниб» ўтадиган жой. Йўловчиларнинг гавжумлигидан ташқари, жамоамизнинг ўзи 32 кишидан иборат. Шунга қарамай, томорқа, мол-ҳол дегандек, тирикчилик юмушларига ҳам вақт топамиз. Еримизга қишлик учун сабзи, картошка, чорва учун макка экканмиз. Ишхонада эътирозу шикоятга ўрин қолдирмаймиз, уйда эса рўзғоримиз бут. Инсон учун бошқа яна нима керак? Президентимиз ҳам Аллоҳнинг «Сендан ҳаракат, мендан баракат» ҳикматини қайта-қайта уқтиришни канда қилмайдилар-ку, ахир. Бу ҳаққоний даъватга лаббай, дея жавоб бериш касби, мансабидан қатъий назар, ўзини ҳурмат қиладиган ҳар бир фуқаронинг виждоний бурчи эмасми?!

Шу вилоятнинг фуқароси сифатида мени кўпроқ ташвишлантираётган нарса саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг кейинги пайтда ўсиш ўрнига орқага кетганлигидир. Аҳолининг кундалик рўзғори учун зарур бўлган озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқа тақчил молларнинг четга чиқиб кетаётганлигини ҳам давримизнинг энг ёмон иллати деб биламан.

— Сиз аҳолига транспорт хизмати кўрсатиш соҳасининг вакили сифатида бугунги аҳволни қандай баҳолайсиз?

— Бу соҳада камчиликлар оз эмас. Аммо ўзимизга боғлиқ бўлмаган сабаблар ҳам бор. Бозор муносабатларига ўтиш даврида ёнилғи таъминоти ташқи омилларга боғлиқ бўлиши табиий ҳол. Аммо «ноумид — шайтон» дейдилар. Ёнилғи тақчиллиги — ўткинчи. Айрим мутахассисларнинг таъкидлашига қараганда, агар жумҳуриятимизда нефть қазиб олиш ва қайта ишлаш соҳасини ривожлантириш саъй-ҳаракатлари ҳозирги суръатларда давом этса, яқин 2-3 йил ичида Ўзбекистон ўзини ёнилғи билан таъминлаш имконига эга бўлади. Мамлакатимиз ҳудудида кейинги йилларда янги нефть конлари топилгани, қидирув ишлари давом этаётгани, нефтни қайта ишлаш корхоналари барпо этилаётгани келажакка ана шундай ишонч билан қараш учун асос бўла олади.

— Дарвоқе, бензиннинг бугунги тақчиллигидан айрим автобус ҳайдовчилари шахсий манфаатлари йўлида фойдаланаётганлари ҳақида йўловчилар орасида ҳар хил гаплар юрибди. Айтишларича, баъзи ҳайдовчилар сменада ишлатишлари керак бўлган бензиннинг бир қисмини икки-уч баравар ошиқ нархда сотиб юбориб, режада белгиланган йўлкира пулини тўлаб, ишламай дам олишаркан ёки ўз ҳамёнлари учун киракашлик қилишаркан. Бу миш-мишларда қанчалик жон бор?

— Бу узунқулоқ гапларни биз ҳам тез-тез эшитамиз, албатта. Бундай номаъқулчиликка йўл қўймаслик учун вақти-вақти билан текширув ўтказиб турамиз. Ҳозирча, одамлар оғзидаги миш-мишларни тасдиқлайдиган фактлар аниқланганича йўқ.

Хуллас, боя айтганимдек, бугунги айрим танқислигу камчиликлар — ўткинчи. Ҳозирги босқичда биздан озгина қаноату бардош, аҳиллигу ҳамжиҳатлик талаб қилинади. Қаноат эса — ўзбекнинг мингдан бир хислати. Ана шу хислатимиз, иншооллo, бизни ёруғ кунларга етказгай.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
суҳбатлашди.

КИСЛОРОД УЗЛАРИДАН ЧИҚАДИ

КАТТАҚЎРҒОН туманининг Иска қишлоғи яқинида кислород чиқарадиган корхона қуриш ғоясини меҳнат фахрийси Юрий Никитин илгари сурганди. Туман газлаштириш идораси бу таклифни қувватлаб, ҳомийликни зиммасига олди. Россиянинг Екатеринбург шаҳридан келтирилган ускуналар юқори босим ва ҳарорат ёрдамида оддий ҳавони соф кислородга айлантиради. Бу ерда бир смена давомида етмиш баллон кислород ишлаб чиқарилади.

Корхона фойдаланишга топширилгач, Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон тумани ва шаҳри, Қўшработ, Нарпай, Пахтачи, Иштихон ҳамда Нуробод туманларидаги саноат, транспорт, қурилиш ташкилотлари, тиббиёт муассасаларининг кислородга бўлган эҳтиёжи тўла қондирилади.

ХАРИДОР — ВИЛОЯТ ҲОКИМИЯТИ

ЯҚИНДА Самарқандда ўтказилган тиббиёт бўйича бутунжаҳон конференциясида фақат олимларнинг маърузаларини тинглаш билан чекланилмай, медицина асбоб-ускуналарини ишлаб чиқарувчи машҳур фирмаларнинг маҳсулотлари ҳам намойиш этилганди. Самарқанд вилоят ҳокимияти ана шу имкониятдан фойдаланишга қарор қилди. Ҳокимият Германиянинг «Сименс» фирмаси кўргазмага олиб келган энг замонавий ускуналарни 200 минг долларга сотиб олиб, тиббиёт муассасаларига тарқатди. Ҳозир анжуманда намойиш этилган бошқа ускуналарни ҳам сотиб олиш чоралари кўрилмоқда.

М. МУҚИМОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

УЛОВИДАН ТУШОВИ ҚИММАТ

Ўзбекистон кўзи ожизлар жамияти тизимига кирувчи кўплаб ўқув-ишлаб чиқариш корхоналари ва комбинатлари энг паст навли йигирилган ипдан бежирим пояндозлар тўқиб чиқаришади, чиройли палослар тикишади. Аммо республика енгил саноат ассоциациясида ишлаб чиқаришни ҳамон эски услубда режалаштириб келинаётганлиги анча ноқулайликларни юзага келтириб чиқармоқда. Масалан, биз, Бухородан минг чақирим йўл босиб ҳомашёни Андижондан олиб келишимиз керак. «Уловидан тушови қиммат» деганларидек, транспорт харажатлари, хизмат сафарлари учун кетадиган сарфламалар буларнинг ҳаммаҳаммаси ишчиларнинг, қолаверса харидорларнинг чўнтакларидаги мўмай маблағлар-ку. Бунинг устига олдиндан пул кўчира олмасак, хом ашёни беришмайди. Шунчалик олис масофани босиб келган бўлсак ҳам, «йўлингиздан қолманг», — дея қайтариб юборишади. Ўзларича улар ҳам ҳақ.

Шунинг учун ҳам юқоридаги мутасадди ташкилотлардан корхоналаримизнинг ипга бўлган эҳтиёжини 1994 хўжалик йилидан бошлаб, Бухоро ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси орқали қондиришларини илтимос қиламиз. Чунки Бухорода бундай иплар етарли даражада ишлаб чиқарилишига биз жонли гувоҳмиз. Бунинг устига сифатли қилиб бўялган хом ашё ҳам бор. Арзон, пишиқ, сифати ҳам юқори. Агар шунга эриша олсак, бир йўла бўяш-қуритиш сингари серташвиш ишлардан ҳам тамоман қутилган бўлур эдик. Ана шунда бизлар ишлаб чиқарадиган ва аҳолига етказиб берадиган тайёр маҳсулотларнинг сифати яна ҳам яхшиланиши, баҳоси арзонлаштирилиши мумкин.

Акбар ҲАЙДАРОВ,
Ўзбекистон кўзи ожизлар жамияти Бухоро ўқув-ишлаб чиқариш корхонаси директори.

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МИЛЛИЙ ХАВФСИЗЛИК ХИЗМАТИ МАТБУОТ МАРКАЗИ ХАБАР ҚИЛАДИ:

ҚОРА НИЯТ АМАЛГА ОШМАДИ

Ўзбекистон Республикасининг Афғонистон билан давлат чегаралари участкаларидан бирида чегарани бузиб ўтишнинг олди олинди. Бир гуруҳ қуролланган кишилар дарёдан сузиб ўтиб, мамлакатимиз ҳудудига кириб олишга уринишди. Чегарачиларнинг огоҳлантириб осмонга ўқ отишларига жавобан чегара бузувчилар мўлжалга олиб ўт очишди.

Сон жиҳатидан кўп бўлган чегара бузувчилар гуруҳи билан жангга киришган чегара наряди аниқ ва дадил ҳаракат қилди. Олишув атиги бир неча дақиқа давом этди. Чегара бузувчиларнинг иккитаси ўлдирилди, қолганлари Афғонистон ҳудудига чекинишди.

Ўзбекистон чегарачилари орасида нобуд бўлганлар йўқ. Чегара бузувчиларнинг қуролли босқинчилигини даф қилишда мардлик ва жасорат кўрсатгани учун оддий аскарлар Равшан Жўрабоев, Сардор Жуманиёзов ва Зайниддин Хушнактов чегара қўшинлари қўмондонлиги томонидан рағбатлантирилди.

БУҒДОЙНИ ҒАМЛАБ ОЛИШДИ

БУХОРО туманидаги «Маданият» жамоа хўжалиги бошқаруви аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш мақсадида 200 тоннадан зиёд буғдойни аъзоларга юз килограммдан бепул тақсимлади. Бундан ташқари хўжалик омборига уч юз тоннадан ортиқроқ буғдой ғамлаб қўйилди. У келажакда қийналиб қолган оилаларга берилади. Шунингдек, 1993 йил ипак қурти боқиш мавсумида иштирок этган ҳар бир пиллачилик звеносига тўрт юз килограмм кунжара ҳам бепул тарқатилди.

Хўжалик «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси билан шартнома тузган. Мева, узум, картошка, сабзавот, полиз маҳсулотлари эвазига ҳар йили катта миқдорда минерал ўғитлар олинаяпти. Бу аичагина арзонга тушаяпти.

А. ҲАЙДАРОВ.

* * *

ДЕНОВНИНГ СОВУНИГА КИР ЮВМАБСИЗ...

ДЕНОВЛИКЛАР азалдан янгиликка ўч — бекор туришмайди. Сурхондарёдаги яккаю ягона арoқ заводи ҳам Денонда, пахта ёғи чиқадиган, кунжара тайёрланадиган, ҳатто, пиво заводи ҳам Деновда. Буларнинг ёнига яқинда кир совун ҳам қўшилди. Гап шундаки, бу ерда кирсовун ишлаб чиқариладиган заводнинг қурилиши ниҳоясига етказилиб, маҳсулот бера бошлади.

Денов шаҳар ҳокимининг ўринбосари Неъмат Алимардоновнинг бизни қаттиқ ишонтиришича, корхона ҳар ойда 25 миллион дона кирсовун ишлаб чиқариш қувватига эга эмиш. Ҳозирча, 28 тоннаси сотувга чиқарилибди. Шу муносабат билан Денов бозорида кирсовуннинг нархи тушиб кетди. Табиийки, фуқаролар уст-бошларини совун заводининг директорини мақтаб-мақтаб ювишаяпти.

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

КЎНГИЛ ТАЛПИНИШДАН ТИНИМ БИЛМАЙДИ

Шеър — кўнгил гавҳари. Гавҳар эса уммоннинг тубида — қалбнинг қаърида яширинган бўлади. Таъбир жоиз бўлса айтиш мумкинки, унинг ҳар бир жилосида ақл ва туйғу мужассамлиги, руҳ ва тер қоришиқлиги зоҳирдир. Гавҳар нафақат кўзни қувонтиради, вужудни сеҳрлайди ҳам. Турли пайтларда ва турфа ҳолатларда туғилган ушбу сатрларим Сизнинг қалбларингизга заррача оройиш берса, ором бахш этса—БАХТИЁРМАН.

МУАЛЛИФ.

Маҳмуд ЙЎЛДОШЕВ

ХОҲИШ БАНДАСИ

Сувлар оқаяпти, шамол тинмайди,
Булар табиатнинг сабаб ўйини.
Кўнгил талпинишдан тиним билмайди,
У тинмай қўмсайди висол тўйини.
Иштиёқ ҳиссини берганку Худо,
Нечун биз уларни тийимоқ истаймиз.
Қанча бир хоҳишлар айтиб алвидо
Кетсалар кузатиб унсиз йиғлаймиз.
Уйқуку ўлимнинг ерда дараги
Аммо туш кўришлик асли бир лаззат
Урмай қолар экан кимнинг юраги
Абадий тушми у, ё оддий узлат.
Ёшлигу қарилик, балки бир ўйин
Бизни овунтирар, ёлғон ҳаммаси.
Шу сабаб қилайлик хоҳишлар тўйин,
Биз асли оламда хоҳиш бандаси.

* * *

Қирлар уйғоқ, чўллар уйғоқ
Адирларда қушлар навоси,
Кел гўзалим тонгга бир боқ,
Уйин тушар баҳор ҳавоси.
Шамол бугун мулойим бир
Сочларингнигин силаб ўтади,
Дудоқларинг ғулдай ҳарир
Мени майсиз мажнун этади.
Ҳисга тўлди тонгда ғунча,
Эгачингга айтма баҳорни.
Талпинаман сенга шунча,
Айтиб олай кўнгилда борин.
Бугун бирам тиниқ олам
Ҳамал буржи ёзар қанотин,
Иккимиз ҳам интиқ кутган
Наврўз кезар ўлкам бисотин.

* * *

Уйноқи булутлар хаёлим акси.
Ястаниб ётолмас шамолда нотинч.
Қизчанинг қўлида янга безаги,
Яноғин ёндирар тундаги ўпич.
Табиат баҳорда ўта хайрихоҳ
Рангларга бўяди боғлар баргларин.
Келинчак кўтариб ўйноқи нигоҳ,
Юлдузга тенглайди бахтли чоғларин.
Куз атри муайян ўзгарар ҳаво,
Тунлар ҳарорати ёқимтой, майин.
Она безак излар, ташвишли дунё,
Бўй етиб бормоқда фарзанд кун сайин.
Аёздан уюшар ҳурпайганча қуш,
Ночор титар қорни йўқдир мадори.
Кампир мудрамоқда, кўрмоқда у туш,
Эҳ-ҳа, шул экан-да ҳаётнинг сири.
Эрадан аввалги асрга боқсам
Қуёшдан қон томар ажиб бу бир ҳол.

Озлик қилар қанча ўхшатиш топсам,
Тарих гувоҳ турар таржимон мисол.
Ҳукумли ҳуқуқдор топади илож
Худо деб атайди ўзини ўзи.
«Мен Худо» деганда бечора Халлож
Бошига етади бу оддий сўзи.
Насронлар дилида ҳуқуқ орзуси
Шундандир Исонинг Худо экани,
Муҳаммад қўлида ҳуқуқ ларзаси
Балки шундан чиқар, эзгу, дегани.
Исоми, Муҳаммад, шаҳзода Будда
Барибир уларнинг фалсафаси бир.
«Мен Худо» дейишдан тортинар,
аммо,
Худо номи билан қилурлар таъсир.
Яна қуёш томон бураман нигоҳ
Яна наъра тортиб қиламан орзу,
«Тинчлан эй сайёра, абадий жанггоҳ
Коинот буржида ягона инжу.

* * *

Алп Тегин тургин бобом
Турон сенсиз фалаж бўлди,
Осиёнинг бўйнида дом
Ҳар шаҳарда бир тож бўлди.
Баҳор ўтди, ёз ҳам ўтди
Қалдирғочлар қоғоз бўлди.
Наҳот юракка дарз кетди,
«Бу кўрган куни оз бўлди».
Самода ойдан дарак йўқ,
Юз эллик йил ботди қонга.
Келажакка тилак ҳам йўқ,
Қизил дарз кетди имонга.
Шукрки қуёш осмонда,
Ерда Турон абад экан.
Бир ҳовуч жони ҳалқумда,
Туркийлар ҳам турди эркам.
Қоплоним бўри авлодим,
Зардўштим, Тегин, Туроним,
Бахт қуши қўнди бугун бил,
Куйла эркингни виждоним.

СПОРТ, СПОРТ, СПОРТ

АЙНИ кунларда дилбар Фарғонанинг шаҳар ва қишлоқлари, туман ва маҳаллаларидаги суҳбатларининг мавзуси асосан иккита: якунланаётган пахта йиғим-терими ва албатта футбол!

ЧЕМПИОНГА ХОС ЎЙИН

Ўтган жума кунидан бошлаб эса фарғоналиклар катта футбол билан яшаб, меҳнат қилаяпти, десак муболаға бўлмайди. Шу куни севимли «Нефтчи» жамоаси Қорақалпоғистон Республикасининг маркази — Нукус шаҳрининг «Олой» жамоасини қабул қилиб, йирик ҳисобда ғалаба қозонди. Шанба куни эса вилоят рўзномалари саҳифалари «Ассалом «Нефтчи» — Ўзбекистон чемпиони» деган сарлавҳалар билан очилди. Фарғоналиклар Ўзбекистон миллий чемпионати тугашига икки тур қолганида қаторасига иккинчи марта Ўзбекистон чемпиони деган юксак мартабага эришдилар.

«Нефтчи»нинг қорақалпоғистонликлар билан бўлган учрашуви ҳақиқий чемпионларга хос ўйин бўлди. Бу муҳим ўйиннинг тақдири дастлабки ўн дақиқадаёқ ҳал бўлди, десак адашмаймиз. Ўйиннинг 5-дақиқасида Асад Дўрмонов ўнг қанотдан бир неча ўйинчини алдаб ўтиб, тўпни жарима майдонининг чап томонига етказиб беради. Югуриб келаётган Сергей Лебедев тўпни тўхтатмай дарвозага йўллайди. Ўйиннинг 9-минутида эса мавсумнинг энг сермаҳсул тўпурари Рустам Дўрмонов маҳорат кўрсатди. У Равшан Бозоров узатиб берган тўпни боши билан дарвозага йўллади. Бу Рустамнинг мавсумдаги 23-тўпи эди.

Рустам Дўрмонов фақатгина энг кўп тўпурар ўйинчи бўлиб қолмай, футбол мутахассислари тили билан айтганда, майдондаги энг фойдали ўйинчилардан бири бўлди. Чунки яна киритилган икки тўпда бевосита Рустамнинг ҳиссаси бор.

Футбол мутахассислари «Нефтчи» ҳар бир ўйинни шиддат билан бошлаб, иккинчи бўлимда суръатни сусайтириб юборишини жамоанинг камчиликларидан бири сифатида эътироф этишган эди. Мазкур ўйинда чемпионлар бу танқиддан тўғри хулоса чиқарганга ўхшайди. Чунки ўйиннинг иккинчи бўлими ҳам «Нефтчи»нинг тўла устунлигида ўтди. 56-дақиқада Рустам Дўрмонов жарима майдонига шиддат билан ёриб киради. Меҳмонлар ҳимоячилари уни қўполлик билан тўхтатиб қолишдан бошқа чора топа олишмади. 11 метрлик жарима тўпини эса Альберт Цараев маҳорат билан бажарди. Ўйиннинг 77-дақиқасида Рустамнинг зарб билан тепган тўпи дарвоза тўсинига тегиб қайтди. Одатда, кўп тўпурарлар бироз «қизғанчиқроқ» бўлади. 85-дақиқада қулай вазиятда турган Рустам ғоят совуққон ўйин кўрсатди. У тўпни ўзи дарвозага йўллаши мумкин бўлгани ҳолда тўпни марказдан югуриб келаётган команда сардори Александр Тихоновга узатади. Унинг 20 — 22 метрлар чамасидан зарб билан тепган тўпини нукусликлар дарвозабони Бердақ Олланиёзов кузатиб қолди, холос. Шундай қилиб, «Нефтчи» 4:0 ҳисобида ғалабага эришди.

Фарғоналикларни чемпионлик унвони билан биринчи бўлиб «Орол» жамоаси бошлиғи Мақсуд Ниёзимбетов ва бош мураббий Жангабой Бўроновлар табриклашди.

Ҳозирги кунда Фарғонани Ўзбекистон футболининг марказларидан бири дейиш мумкин. Маълумки, Марғилоннинг «Атласчи» командаси биринчи табақа жамоалари ўртасида биринчи ўринни эгаллаб, келгуси йили олий табақада иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритганди. Ўзбекистон футбол чемпионати иккинчи табақасида тўп сурган Учкўприк туманининг «Зафар» жамоаси ҳам ўз гуруҳида биринчи ўринни эгаллади. «Нефтчи» ва «Орол» учрашуви танаффусида ана шу командани шарафлаш, ўйинчиларга қимматбаҳо мукофотлар топшириш тантаналари бўлиб ўтди.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

ҲАЛИ ҲАММАСИ ОЛДИНДА

МОНТЕ-КАРЛОДА Хитой шоҳмотчиси Се Цзюнь билан грузин гроссмейстери Нана Иоселиани ўртасида жаҳон тожи учун кураш бошланди.

Хитойлик Се Цзюньнинг қай даражада, қаерда, кимнинг раҳбарлигида ушбу учрашувга тайёрланганлиги матбуотчилар учун сир бўлиб қолмоқда. Негаки, Хитойда тайёргарлик жараёни давлат аҳамиятига молик дея эълон қилинди.

Жаҳон чемпионатининг бошланиши грузин шоҳмотчисини анча таҳликага солиб қўйди. Оқ доналар билан ўйнаб, у уч юриш устида бир ярим соат ўйланди. Натижада цейтнотга тушиб қолиб, партияни ютқазди.

Аммо шоҳмот мутахассислари Нананинг ушбу мағлубиятига совуққонлик билан қарашяпти. Негаки Нананинг дастлабки партияларда ютқазиб қўйиши, шоҳмот олами учун янгилик эмас. Бунга унинг венгер шоҳмотчиси Жужа Полгар билан бўлган финал учрашувини эслаш кифоя. Аввалига Полгар 2:0 ҳисобида олдинга чиқиб олди. Бутун дунё венгер шоҳмотчиси имкониятларига юқори баҳо бераётган бир пайтда Нана аввалига ҳисобни тенглаштирди. Қўшимча партияларда дуранг ўйнади ва қуръага кўра тождор билан дона суриш ҳуқуқига эга бўлди. Шундай экан Иоселиани мағлубияти ҳали ҳеч нарса эмас. Жаҳон тожи учун кураш эндигина бошланди. Қизиқарли партиялар ҳали олдинда.

МУШТАРИЙ МУЛОҲАЗАСИ

Рўй-рост айтилгани маъқул

Ўзбекистон Олий Кенгаши яқинда ўз ишини тугатган сессиясида Президент Ислом Каримов «Ўзбекистон иқтисодий сиёсатининг устивор йўналишлари» мавзуида маъруза қилган эди. У биз учун республика ижтимоий-иқтисодий йўналишларини белгилаб берганлиги билан ниҳоятда қадрлидир. Қолган гап жойларда ундан қандай хулоса чиқариш ҳамда амал қилишга боғлиқ.

Ўзбекистон ўз мустақиллигининг икки йиллигини катта тантана билан нишонлади. Уни 150 дан ортиқ давлат тан олди. Ўзбекистон ўзининг Конституциясига, байроғига, мадҳиясига эга бўлди. Кўпдан-кўп давлатлар билан дипломатия муносабатлари ва иқтисодий алоқалар ўрнатилди.

Мулкчиликнинг турли кўринишлари шаклланаяпти. Энг муҳими унутилган удумларимиз қайта тикланди. Халқимизнинг тарихи ўз ҳолича ўрганиляпти.

Амир Темур, Улуғбек, Алишер Навоий, Аҳмад Ясавий ва бошқа бир қатор буюк шахсларнинг маънавий меросларн қайтадан тадқиқ қилинмоқда. Қолган гап тинчликда. Биз шунинг учун Президент томонидан илгари сурилган иқтисодий сиёсатнинг устивор йўналишларини ҳаётга татбиқ этишга ҳаракат қилишимиз керак. Чунки олдимизга қўйилган улуғвор вазифаларни бажариш учун тинчлик ва ҳамжиҳатликдан зарурроқ нарса йўқ.

Ҳамжиҳатлик энг аввал оиладан бошланади. Оила тинч ва тотув бўлса, мамлакат ҳам осойишта ва фаровон бўлади.

Афсуски, ажралиш ҳали ҳам сезиларли даражада камаяётгани йўқ. Бу ҳол табиий равишда ҳамжиҳатликка қаратилган режаларни амалга оширишга салбий таъсир этмасдан қолмайди. Биргина Қибрай туманида 1992 йилда 294 нафар оила бузилган. Бу ҳодиса миллий қадриятларимиз ҳамда ёш авлод тарбиясига қанчалик зарар эканлигини изҳолашга ҳожат бўлмаса керак.

Шоли курмаксиз бўлмаганидек, баъзи бир раҳбарлар эса эгаллаб турган лавозимидан фойдаланиб шахсий манфаатлар учун инсоф, диёнат ҳамда иймонидан воз кечаётганлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас. Айрим жойларда олибсотарлик, яширин иқтисодиётнинг ҳар хил кўринишлари текин даромад манбаи бўлиб хизмат қилмоқда. Пахта ёғи ва бошқа кундалик халқ истеъмоли молларининг тақчиллигига давлат эмас, савдогарлар айбдор деб ўйлаймиз. Улар турли йўллар билан юқорида тилга олинган маҳсулотларни бир неча баравар қимматига пуллаб юборишмоқда. Президент айтганидай бундай салбий ҳодисаларга биргаликда зарба бериш кераккa ўхшайди. Собиқ Иттифоқ даврида анжуманларда гарчи салбий ҳодисаларга қарши кураш ҳақида узундан-узоқ гапирсак-да, амалда эса ҳақиқий аҳвол рўй-рост айтилмас, хаспўшланар эди. Ҳақиқатни айтишга журъат эта олганлар турли қийинчиликларга учрарди.

Агар биз чиндан Ўзбекистон келажаги буюк давлат бўлишини истасак, у эришаётган ютуқ ва камчиликларни ҳар томонлама таҳлил этишимиз ва ундан тўғри хулоса чиқара олишимиз керак.

Хушвақт ОМОНОВ.

ЛУҚМА

КАЛИШЛИ ДВИГАТЕЛЬ

Жиззах техникларни таъмирлаш заводи ишчиларининг шикоят хати 1993 йил 3 июндан буён муҳарририят назоратида эди. Бу орада заводда бир қанча текширишлар ўтказилди. Кутдик. Вилоят прокуратурасининг ходимаси Альбина Скорнякованинг якуний хулосасига кўра шикоятда кўрсатилган айбномаларнинг биронтаси ҳам тасдиқланмаган. Шикоят кўтариб югурганлар, айниқса бу борада алоҳида жонбозлик кўрсатган ишчилар Р. Ашимов ва Н. Каримов яқинда (асосли равишда) ишдан бўшатилганлар. Ҳужжатлар бор.

Биз текширишларга гумон билдирмоқчи эмасмиз. Фақат кўзимизга ташланган бир камчилик хусусида фикр алмашмоқчимиз.

Завод пул ҳисобида мунтазам ўз режаларини ошириб бажаряпти. Ишчилари шаҳар корхоналари орасида энг баланд миқдорда маош олишаяпти. Шикоятчиларнинг «думи тугилган», бу ёғига тинч, хотиржам ишлайверишади, ҳаммаси яхши бўлади. Кўплаб металл келтирилган, улардан турли-туман аравачалар, ғиштқолиплар ва ҳоказолар ясалиб, аҳолига, ташкилотларга сотилмоқда. Аммо...

Аммо завод ўз номи билан «Ўзқишлоқхўжтаъминоттузатиш» давлат кооператив қўмитаси таркибига киради. Яъни қишлоқ хўжалиги техникаларини тузатиш билан шуғулланиши керак. Ҳозир бу соҳа ғоят абгор ҳолатда. Абгорлик туфайли ўрим-йиғимлар ўз вақтида тугалланмаяпти. Ҳайдов тракторларини сифатли таъмирлаш ҳам шу заводнинг бўйнида. Бизнинг фикри ожизимизча, завод маъмурияти ўз вазифасини бажаришни унутиб, эҳтиёт қисмлар учун ажратилган пулларни металл харид қилишга, ундан арава ясашга, шу тахлит осонгина ўз жамоасининг иқтисодий муаммосини ҳал этишга ўрганиб олган. Ҳолбуки, завод бир қанча корхоналар билан тузган шартномаларни бажармаяпти. 1993 йилнинг дастлабки олти ойида 39 та «Олтой»ни капитал таъмирдан чиқариш бўйича шартнома тузгани ҳолда бу кўрсатгич 20 донада қолиб кетган. «Газ—51, 52, 53» каби автомашиналарнинг жами 1907 дона двигателини таъмирлашни бўйнига олса-да, бор-йўғи 708 тасини уддалаган. Халқ истеъмоли товарлари, яъни араваю, ғиштқолиплар тайёрлаш миқдори кескин ошган.

Сўнгги ой якунлари ҳам асосан ана шунақа.

Тўғри, эҳтиёт қисмларни топиш мушкул. МДҲ мамлакатларидаги корхоналар билан алоқалар мураккаблашган, аммо аксарият қишлоқ хўжалик ташкилотларининг Жиззах заводи деганда қўл силкиб, ўз техникаларини Тошкент, Самарқанд, Сурхондарёда таъмирлатиб қайтаётганига нима дейсиз?

Яқинда бир хўжаликда таъмирланган «Олтой» двигателини тракторга ўрнатиб, юргизмоқчи бўлиб, беҳуда уринишипти. Охири унинг ичини очиб кўришса, бир гильза-поршень ўрнида эски калиш турганмиш...

Бунақа латифанамо ҳангомалар оз эмас.

Шу тўғрида завод директори Х. Лапасов ўйлаб кўрса ёмон бўлмас эди...

Абулқосим
МУҲАММАД РАСУЛ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Рекордлар, воқеалар, натижалар...

ҒАЛАБАНИНГ БАҲОСИ 6 МИНГ ДОЛЛАР

КАТАРДА футбол бўйича жаҳон чемпионатининг Осиё зонасида финал учрашувлари ўтказиляпти. Кейинги йилларда мамлакатда футболни ривожлантириш учун футбол «юлдуз»ларини ҳар қандай баҳога сотиб олишдан қайтмаётган Япония давлати жамоаси бу ерда ҳам «ҳунар» кўрсатяпти. Япониялик учинчи ўйинда КХДР терма жамоасини 3:0 ҳисобида мағлубиятга учратди. Ушбу ғалаба учун жамоанинг ҳар бир аъзоси 6 минг доллардан мукофот олди. Агар терма жамоа АҚШга бериладиган йўлланмага эгалик қилса, ҳар бир ўйинчига 95 минг доллардан мукофот берилади. Ҳозирча турнирда икки ўйиндан 3 очко жамғарган Жанубий Корея терма жамоаси пешқадамлик қиляпти. Саудия Арабистони ва Япония терма жамоаларида ҳам учтадан очко бор. Лекин японлар рақибларига нисбатан бир ўйин кўп ўтказишган.

* * *

Ўтган куни ва кеча Доҳада жаҳон чемпионатига бериладиган икки йўлланма учун осиёликлар навбатдаги учрашувларни ўтказишди. Шу пайтгача пешқадамлик қилаётган Жанубий Корея ва Саудия Арабистони терма жамоаларининг ўзаро учрашувига 40 минг томошабин ташриф буюрди. Жанубий Корея футболчилари ғалабани нишонлашга ҳозирланаётган бир пайтда, яъни учрашувнинг сўнгги лаҳзаларида Саудия Арабистони ўйинчиси Жомил жавоб тўпини киритди ва бош ҳакамнинг ҳуштаги янгради. Албатта бу ўйиннинг сўнгги лаҳзалари Саудия Арабистонига омад келтирди, аммо Ироқ билан бўлган эртаси кунги учрашувда соат миллари бир айланиб чиқмасидан ўз дарвозасидан тўп ўтказиб юборди. Бу сафар ҳисобни тенглаштиришга узоқ вақт кетмади. Ўттиз олтинчи дақиқада киритилган жавоб тўпи учрашувнинг якуний хулосаси бўлди, дейишимиз мумкин.

Япония терма жамоаси Жанубий Кореяни 1:0 ҳисобида мағлубиятга учратиб, турнир пешқадами бўлиб олди. Улар ҳисобида 5 очко бор. Саудия Арабистони терма жамоаси ҳам шунча очкога эга. Бир йўла уч жамоа — Жанубий Корея, Ироқ, Эрон тўрт очкодан тўплашган.

ҚОР ТАГИДА ДУЭЛЬ

РОССИЯ чемпионатининг икки Москва жамоаси — «Локомотив» ва «Динамо» учрашуви давомида узлуксиз қор ёғиб турди. Шунга қарамай, футболчилар ўйинни давом эттиришди. Айниқса, учрашув ҳакамларига қийин бўлди. Негаки, майдон чизиқларини қор кўмиб кетаверди. Лекин ўйингоҳ маъмурияти ходимлари қайси жамоа ҳужумга ўтса, ўша клубнинг майдонига «ҳужум» қилиб, чизиқларни ҳар 15 дақиқада қордан тозалаб туришди. Аксига олиб, ўйин майдоннинг бир томонида борди. Негаки, «Динамо» кўпроқ ҳужумда бўлди. Лекин учрашувда «Локомотив» 3:0 ҳисобида ғалаба қилди.

Гуллитни мухлислар унутишмайди

Сочи ўрилган қора танли Гуллитни бутун дунё футболсеварлари яхши танишади. Унинг шайдолари бизнинг юртда ҳам оз эмас.

Маълумки Гуллит Голландия ғолиб чиққан Европа чемпионатидан бошлаб машҳур бўлиб кетди. Қитъа газеталари у ва Ван Бастен, Райкаард учлигини «Голланд учар қушлари» дея атайдиган бўлишди. Айнан шу голланд учарларини Италиянинг «Милан» жамоаси қитъа биринчилигидан сўнг сотиб олди ва уларнинг маҳорати туфайли мамлакат чемпионати, халқаро майдонларда талайгина муваффақиятларга эришди. Ўтган йилги мавсумда Ван Бастен узоқ муддатли жароҳат олиши билан учлик «ансамбли» ҳам бузилди. Улар кўрсатаётган майдондаги «футбол санъати» негадир бош мураббийнинг дидига ўтирмади. Мураббий Гуллит ва Райкаард хизматидан бош тортди. Натижада Райкаард севимли жамоаси «Аякс»га қайтди. Эндиликда эса Голландия чемпионати тўпурарлари сафида боряпти. Бизнинг қаҳрамонимиз Гуллит эса узоқ мулоҳазалардан сўнг яна Италияда қолишга қарор қилди. Лекин бу сафар у «Сампдория»ни танлади. Балки «Милан» бош мураббийсига ўзининг нималарга қодирлигини айнан шу мамлакат чемпионатида кўрсатиб қўймоқчи бўлгандир? Шундай дейдиган бўлсак Гуллит ниятига етяпти. Навбатдаги турда «Торино» жамоасининг дарвозасига иккита тўп киритиб, «Сампдория»нинг сафардаги ғалабасига (2:3) муносиб ҳисса қўшди. Ўзи эса 6 тўп билан Италия чемпионати тўпурарлари баҳсида пешқадам бўлиб олди.

Расул ЖУМАЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

НОМЗОДЛАР МАҚСАДГА ЭРИШИШМАДИ

РЕСПУБЛИКА шоҳмот-шашка клубида аёллар ўртасида мусобақа бўлиб ўтди. Ушбу турнирдан мақсад номзод шоҳмотчиларнинг спорт усталиги шартларини бажариши кўзда тутилганди. Ҳеч бўлмаганда бу мусобақада номзодлар иккинчи поғонага кўтарилиши лозим эди. Бироқ ҳеч ким бунинг уддасидан чиқмади.

Тўққиз имкониятдан 6,5 очкодан тўплашган спорт усталари Р. Мамедова ва Н. Зинина биринчи ҳамда иккинчи ўринларни баҳам кўришди. Уларнинг ҳар қайси 6 партияда ғалаба қозонишиб, биттадан дурангга эришишди. Иккитадан партияни бой беришди. Халқаро миқёсдаги спорт устаси Ольга Парфенова 5,5 очко билан учинчи ўринни эгаллади.

«Ўзқишхўжтаъминоттаъмирлаш» давлат ширкат қўмитаси жамоаси «Қорақалпоғистонқишхўжтаъминот таъмирлаш» қўмитасининг раиси Рашид Досумовга рафиқаси

ЗУЛЬФИРАнинг

фожеали вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент давлат Техника дорилфунуни жамоаси «Микрокомпьютерли, микропроцессорли восита ва тизимлар» таҳсилгоҳи доценти Эркин Рустамовга отаси

Эшпўлат РУСТАМОВнинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖУРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Лев Пак (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — И. Худоёров, навбатчи — М. Холматова.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001. Буюртма Г — 599. 93618 нусхада босилди. Ҳажми 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2. Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 1.50

Ўзбекистон Республикаси Президенти девонининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. Х 2 3 4 5 6